

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1949

<https://hdl.handle.net/1874/9564>

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”

1949

DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDE GRACHT 231 — UTRECHT

VOORWOORD

Wederom is een jaar verstreken; wederom verschijnt het boekje van Niftarlake. Dankbaar is het Bestuur voor het feit, dat er steeds opnieuw voldoende stof binnenkomt, welke getuigt van een historisch interesse in onze streek. Zeker zullen onze leden ook dankbaar gestemd zijn jegens hen, die zich de moeite geven het resultaat van hun studie op papier te zetten. De reeks onzer jaarboekjes is thans tot een respectabel aantal aangegroeid en wie ze alle in zijn kast heeft staan, beschikt over een rijke schat van wetenswaardigheden omtrent Niftarlake.

Moge het ons genootschap gegeven zijn om ten aanzien van de jaarboekjes het semper crescendo te blijven toepassen!

DE REDACTIE.

Eere-leden:

Dr Mr J. W. Verburgt, Wassenaar, Oud-Voorzitter.
J. D. Bastert, Breukelen, Oud-Penningmeester.

Bestuur:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello,
Oud-Loosdrecht, Voorzitter.
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge, Secretaresse.
J. Vor der Hake, Utrecht, Penningmeester.
G. J. Weyland Jr, Loenen a/d Vecht, Bibliothecaris
Mgr A. E. Rientjes, Maarssen.
Dr Mr J. W. Verburgt, Wassenaar.
J. D. Bastert, Breukelen.

} Dagelijksch
Bestuur.

J. Trouw, Abcoude.
Jhr Dr L. H. Quarles van Ufford, Breukelen.
A. H. Doude van Troostwijk, Notaris, Breukelen.
Ir J. Loeff, Oud-Loosdrecht.
Jhr P. H. A. Martini Buys, Rotterdam.
F. D. Sprenger, Vreeland.

Redactie Jaarboekje:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello, Oud-Loosdrecht.
Mgr A. E. Rientjes, Maarssen.
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge.

LEDEN:

Aalsmeer:

Bax, H.

Abcoude:

Doorn, Dr A. van

Firet, C. J. J.

Gortel, Dr J. H. van

Graaf, J. H. de

Hartogh, A. den

Pape, W. F.

Quarles van Ufford, Jhr Mr
L. A.

Sprey, A.

Timmer, Notaris Ph. W.

Trouw, J.

Veltman-v. Cruyssen, Mevr.
A. G.

Veltman, Mej. Lidi

Vis-Völker, Mevr. C. A. L. M.

Waterkamp, Pastoor J. M. J.

Wijngaerdt, Piet van

Amersfoort:

Adriaans, G.

„FleHITE” Oudh. Vereen.

Ver. voor Vreemdel. Verkeer

Vor der Hake, J. J. G.

Amstelveen:

Achterbergh Jr, J. W. N. van

Amsterdam:

Aa, O. L. van der

Altena, Chr.

Beekmann, J. S.

Bergh, Th. P. van den

Booy, H.

Bussy, Mr A. le Cosquino de
Colenbrander-Overhoff,

Mevr. M.

Dekker, C. L.

Duyvensz, Fr.

Hoorn, Th. van

Hoes, F.

Jantzen F.Gz., Ferd. B.

Jordens-Mac Laine Pont,

Mevr. A.

Kater, P. A.

Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap

Laag, A. H. van der

Lange, C. V. Allert de

Leuven, W. van

Moes-van Delft, Mevr. H.

Pos, Mej. A.G.

Schoorl, A.

Tienhoven, Mr P. G. van

Vondel”, Joost van den, N.V.

Uitg. Mij

Warners, F. A.

Ankeveen:

Harinxma thoe Slooten, B. A.

Ph. Baron van

Apeldoorn:

Fortuyn Harreman, A.

Tombe, Mr A. L. des

Baambrugge:

Baanders, Mej. Tine
 Borst, Th. C.
 Bouman, J. H.
 Feddema, G.
 Grevenstuk, Mej. W. F.
 Lee, Mej. E. van der
 Plas, J. van der
 Royaards, J. J.
 Schimmel-Baanders, Mevr.
 W. C.
 Woerden, S. van

Baarn:

Tegelberg: P. E.

Batavia:

Grevenstuk, Prof. Dr A.

De Bilt:

Mac Laine Pont, W. P.
 Mac Laine Pont-Stork, Mevr.
 A. W.
 Troostwijk, D. W. Doude van

Den Bommel:

Kooy, Ds A. v. d.

Breukelen:

Bastert, J. D.
 Bianchi-Wüstenhoff, Mevr.
 C. E.
 Cnossen, Ds H. M.
 Colenbrander-Hoekstra,
 Mevr. A. H.
 Colenbrander, H. Th.
 Colenbrander, Mr J. W.
 Cornet, J. W. G.
 Dop, H. R. van
 Freitag, F. J. de
 Ginkel, Mr H. C. L. van
 Goeman Borgesius-Blommers,
 Mevr. Th.

Graaf Wz., E. de
 Grift, A. van der
 Haars, Mej. Mr E. A.
 Hoekstra-Bouman, Mevr.
 Wed. G. C.
 Horst, A. van der
 Hul-Steenhuizen, Mevr.
 R. v. d.
 Jong, J. de
 Jong-Vis, Mevr. A. W. de
 Kasteleyn, J.
 Klap, C. P.
 Korthagen-v. Til, Mevr. E.
 Leisink, Pastoor J. B.
 Matthes-Varossieau, Mevr.
 C. W.
 Matthes-de Rooy, Mevr. Wed.
 C. H.
 Moen, W. C.
 Molenkamp, C. J. G.
 Molenkamp, J.
 Parker Verboom, Mej. W. M.
 Quarles van Ufford, Jhr Dr
 L. H.
 Ragay, L. J.
 Remijnse, Prof. Dr J. G.
 Remijnse, M.
 Reyden, J. van der
 Roëll, Jhr Mr H. H.
 Schmedding-Verbrugghen,
 Mevr. W. Th. C.
 Schoonderwoerd, W.
 Smits, P. B. A.
 Troostwijk, A. H. Doude van
 Verkade, E. G.
 Verkade-Dr Cartier van
 Dissel, Mevr.
 Vermeulen, Y. T.
 Verweys-Kramer, Mevr. A. J.
 Vis-Honig, Mevr. A.
 Vis Sr., Gerbr.
 Vliet-van Wijk, Mevr. Mr v.
 A. C.
 Vlug, H. M.

Vries, J. G. J. de
Vries-Verbrugghen, Mevr.
C. W. de
Wageningen, J. van
Zwaan, Ds A.

Brouwershaven:
Hocke, Mej. P. D.

Bussum:
Ahrend, J.
Ahrend-v. Gemund, Mevr. M.
Marle, Dr F. G. van
Nordemann, J. G.

Culemborg:
Bemmel, A. A. van

Doorn:
Ansoul, G.
Lampsins van den Velden,
Jhr J. K.

Driebergen:
Beaufort, Jhr P. P. de
Clifford Kocq van Breugel,
Jhr Mr Dr J. R.
Prein, Prof. J. A. M.

Eindhoven:
Broek-Bon, Mevr. A. van den

Epe (Gld.):
Slik-Scharf, Mevr. B. van der

Giessendam:
Sluys, P. van der

's-Graveland:
Boéré, Dr L. A.
Dedel, Jhr Mr C.
Houbolt, P.
Schimmelpenninck, G. Graaf

's-Gravenhage:
Bak, Mr A. G.
Bak, J. P.
Bureau van de Rijkscommis-
sie van de Monumenten
Cleyndert Azn., H.
Middelberg, Mr G. A. A.
Velsen-Metzelaar, Mevr. W.
L. van

Groningen:
Schoemaker, Pastoor F. J.

Haarlem:
Emmeriks, L.

Heemstede:
Koomans, Dr W. H.

Hilversum:
Bree, D. de
Bruggen, Ds J. van
Frank, Deken H. F.
Metzelaar, C.
Notten, Mej. W. L. van
Smorenburg, J. M.

Kortenhoef:
„Curtevenne“, Stichting
Nes van Meerkerk, J. E. van
Spaan, D. C.

Krommenie:
Walbeek, P. van

Laren:
Boetzelaer, R. W. C.
Baron van
Leonhardt, G. J. G.

Leersum:
Dijk, M. van

Loenen a.d. Vecht:

As, P. van
 Dokkum, G. J.
 Gerards Thesing, L. H.
 Hengeveld, Dr A.
 Holthe tot Echten. Jhr Dr
 M. L. van
 Joncheere, C. de
 Kampen, J. W. van
 Kempen, Nots, J. M. C. van
 Nieuwenhuizen, Mevr.
 Tervooren, H. A. P. M.
 Troostwijk, Mr W. I. Doude v.
 Uden Masman, H.
 Weerdenburg, Ab van
 Weyland, Jr. G. J.

Loenersloot:

Kalff Az., G.

Loosdrecht:

Beusekom-van Foreest, Mevr.
 Wed. Mr F. C. van
 Buysing Damsté, A.
 Erdman, Mr R. H.
 Freese, J. P.
 Kappeyne van de Coppello-
 Wijgers, Mevr. L.
 Kappeyne van Coppello, Mr
 Dr N. J. C. M.
 Kappeyne van de Coppello-
 van Panhuys, Mevr. Th. E.
 C. M.
 Loeff, Ir J.
 Sondaar, L. H.
 Swinderen, Jhr Q. J. van
 Troostwijk, Mr J. H. M. A.
 Doude van
 Voogsgeerd, W. J.
 Vunderink, Mr J. L.
 Wieringen, Dr C. W. van

Lunteren:

Hoop van Slochteren, Mr M.
 P. van der

Maarssen:

Agterberg, J.
 Alleman, J. G.
 Alta, T. P.
 Alta-Osieck, Mevr. W.
 Dorp, C. van
 Dorp Jr., C. van
 Hoekstra, Dr Sj.
 Homan van der Heide. J.
 Mol, B. C. J. de
 Pittet-van Linge, Mevr. J. C.
 Rientjes, Mgr A. E.
 Ruiter, H. J. de
 Rijsterborgh, C. J.
 Sandick, J. W. W. A. G. van
 Servaas, J. N.
 Stevenhagen, H. J.
 Vader, Nots. H. P.
 Wymstra, W.

Maarsseveen:

Feyten, A.
 Hydecoper-van Maarsseveen.
 Jhr. J.
 Rijn, J. G. van

Maartensdijk:

Steyling-Grevenstuk.
 Mevr. A.
 Steyling, Dr W.

Mijdrecht:

Heyden, H. J. H. van der

Naarden:

Oudenniel, C. G. van
 Verburgt, Dr G.
 Wentink-Boon, Mevr. G.

Nederhorst den Berg:

Brouwer, W.
Krol, J. J. F.
Pos-Kofoed, Mevr. C. A.
Voorn, G. A. van der

Nieuwersluis:

Blankenberg, B. H.
Blijdenstein-Cruys, Mevr.
Wed. Th. W.

Nigtevecht:

Hennipman, C.
Wees, G. A. van

Noordwijk Binnen:

Wieder Jr, F. C.

Nijmegen:

Lindenhout, H. J. van 't

Oosterbeek:

Beusekom, Mr E. van

Oudewater:

Boer, A. W. den

Overveen:

Vries-van der Lee, Mevr.
A. de
Warnaars, H. B. E.
Witsel, B.

Pijnacker:

Neeleman, Ds J. C.

Rotterdam:

Bastert, J. N.
Bibliotheek en Leeszaalen der
Gemeente
Martini Buys, Jhr P. H. A.

Rossum:

Meijer, A. F. van Goelst

Ruwiel:

Haan-Looy, Mevr. W. de

Rijswijk:

Geertsema, W. H.
Monté, Mevr. A.

Soest:

Bentinck, Mr S. P. Baron

Soesterberg:

Haselen, Mr J. van

Tienhoven (U.):

Einde, T. van 't

Uithoorn:

Tollenaar, J. C.

Utrecht:

Adels-Vermeulen, Mevr. M.
Biegelaar Jr, J. B. P.
Bogaard, P. H.
Burg, Pastoor J. van der
Daas, A. P. N. den
Dijkman, Mr H. J.
Gaasbeek, R. van
Historisch Gnootschaj
Lip-Kibbeling, Mevr. J. v. d.
„Oud-Utrecht”, Ver.
Ridder, Mevr. A. Ph.
Ruwers-Becker, Mevr. E. W.
Smits, H. J.
Tange, van Recken, Mevr
Wed. Dr H. M. van
Théonville, F. W. G.
Tombe, Mr J. H. des
Ven, Dr A. J. van de
Voerman, Mr A. A. A. E. A.

Vor der Hake, G.
 Vor der Hake, J.
 Vuurst de Vries, Dr H.
   van der
 Wilbrenninck, J. C.
 Woerden, A. W. F. C. van

Velp:
 Boetzelaer, V. L. Baron van

Vinkeveen:
 Baanders, Dr A.
 Ekel, J.
 Vries, J. de

Voorburg:
 Hacke-Oudemans, Mevr. J. J.

Vreeland:
 Bree, B. van
 Cleyn Brem, K. M. J. de
 Jonker, W. J.
 Sprenger, F. D.

Wageningen:
 Kniphorst's Boekhandel

Wassenaar:
 Honders, Dr H. J.
 Verburgt, Dr Mr J. W.

Weesp:
 Breyer, K.
 Dockum, W. A. van
 Houtman Jr, L. A.
 Kloet, H. de
 Lindeboom, G.

Wcesperkarspel:
 Klaveren, Wim van

Wijk bij Duurstede:
 Dijkman-Schoenmaker,
   Mevr. G. J. E.
 Schoenmaker, S.
 Thieme, Mej. A. C.

IJsselstein:
 Cool, A. G.

Zaandijk:
 Honig, G. J.
 Vis Jr, Gerbrand

Zeist:
 's Jacob, Dr H. Th.
 Lantsheer, J. A.

Zuilen:
 Laan, J. Th. van der
 Wijk, J. A. van

Jaarverslag.

Op 15 Juni 1948 had in Hotel „De Kampioen” te Nieuwersluis de Jaarvergadering plaats, waarop volgens presentielijst slechts 18 leden aanwezig waren.

Na een kort openingswoord van den Voorzitter werd gelegenheid gegeven tot het lezen der notulen en het uitbrengen van het Jaarverslag door de Secretaresse.

Onder de ingekomen stukken was o.a. een brief van een Commissie, die beoogde een bijeenkomst te houden, om zoo mogelijk te komen tot samenwerking tusschen Oud-Utrecht, Flehite en Niftarlake, en het verzorgen van periodieken, eventueel een fusie dezer drie vereenigingen. Ging dit niet, dan werd voorgesteld, een nieuwe vereeniging „Het Nedersticht” in het leven te roepen, die als het ware overkoepelend werkzaam zou kunnen zijn. De Heeren Vor der Hake en Bastert, die als vertegenwoordigers van Niftarlake reeds een vergadering dezer drie vereenigingen hadden bijgewoond, en Dr van de Ven, Secretaris dier Commissie, lichtten een en ander uitvoerig toe.

De Vereeniging „Flehite” bestond 70 jaar en wilde haar zelfstandigheid bewaren, en „Niftarlake”, dit bleek op deze vergadering duidelijk, wilde dit eveneens. Toch kan samenwerking van het grootste belang zijn.

„Oud-Utrecht” zag in, dat als de drie vereenigingen zouden kunnen samengaan, de naam dan betrekking zou moeten hebben op de geheele Provincie Utrecht.

De Heer van de Ven, Archivaris te Utrecht, had toen hij zijn functie begon, al opgemerkt, dat een deel van de provincie niet tot de werkingsfeer der genoemde vereenigingen behoorde, dus wilde hij die uitbreiden.

De voorzitter wilde alleen de quaestie van de fusie behande-

len, de gezamenlijke uitgaaf van geschriften wordt later wel geregeld, die problemen lossen van zelf op.

Hij vindt de Vechtstreek een eigenaardige streek, waarin men een centrum, een eigen geheel ziet, dat door de historie een eigen karakter heeft. Wij blijven in zekeren zin gaarne onszelf, en opgaan in provinciaal verband heeft dikwijls veel voeten in de aard. Toch wil hij samenwerking, waar die mogelijk is, wel steunen en hij vraagt het oordeel der aanwezigen, waarop de Heer Bastert verzekert, dat hij en de Heer Vor der Hake op de gezamenlijke vergadering te Utrecht duidelijk hebben te kennen gegeven, dat het Hoofdbestuur van ons Genootschap *tegen fusie* is.

De Heeren Trouw en Weyland willen graag hun eigen Jaarboekje blijven behouden, en ook de excursies van Niftarlake.

Conclusie van al deze besprekingen is, dat de vergadering van oordeel is, dat men wil komen tot samenwerking, terwijl de Heer van de Ven inziet, dat fusie wel een onbereikbaar ideaal zal zijn.

Na het kasverslag, uitgebracht door den Penningmeester, worden de rekening met de bescheiden nagezien door Mevrouw Veltman-van Cruyssen en de Heeren Sprenger en Uden Masman. Alles wordt keurig in orde bevonden, waarna de Penningmeester voor zijn beheer gaarne gedechargeerd wordt.

De overleden leden van ons Genootschap, zijnde Pastoor L. J. van der Heyden, Deken Rooswinkel en R. D. Storm Buyzing, worden staande herdacht.

Bij de te houden bestuursverkiezing wegens periodiek aftreden van den Heer Wentink en het overlijden van Pastoor van der Heyden, wordt hoofdelijke stemming niet noodig geoordeeld, en alzoo bij acclamatie herkozen de Heer E. G. Wentink en gekozen Jhr P. H. A. Martini Buys.

Omtrent de te houden excursie worden besproken: Utrecht, Haarlem, den Bosch en Schoonhoven. Bij stemming daarover verkrijgt Haarlem de meeste stemmen. Als datum wordt gekozen Dinsdag 27 Juli, terwijl in de Excursiecommissie zitting zullen hebben: de Voorzitter, Secretaresse, Penningmeester en de Heer Bastert.

Wat het op te richten Museum betreft, kan nog niets gedaan worden, omdat het gebouw, dat voor dit doel zoo uitermate geschikt zou zijn, nog niet vrijgekomen is. Als Commissie, die

voor het Museum de verdere stappen zal doen, worden gekozen: de Heeren Rientjes, Weyland, van Dorp Sr. en Martini Buys.

De Commissie voor de Vecht en het O. en W. Plassengebied mocht weder een toezegging krijgen voor een bijdrage ad f 25.

Verder werd besloten, weder een jaarboekje uit te geven.

Bij de rondvraag werden nog enkele oudheden in ons gebied besproken, t.w. de fundamenten van het voormalige slot Abcoude, de ruïne te Vreeland, de Beresteynersluis en het hek van Hunthum.

Tot zoover enkele grepen uit het verloop der jaarvergadering.

Op den vastgestelden tijd had de voorgenomen excursie plaats, begunstigd door prachtig, warm zomerweer. Het aantal deelnemers was niet buitengewoon groot, maar toch mocht de excursie geslaagd heeten. Dank zij de zorgvuldig voorbereide rondleiding door enkele Heeren Bestuursleden van de Vereeniging „Haarlem” kon van veel schoons op oudheidkundig gebied genoten worden.

Het jaarboekje kwam als gewoonlijk, aan het einde van het jaar en was ditmaal iets minder omvangrijk.

Bijzonderheden deden zich in ons vereenigingsjaar niet voor, terwijl het aantal leden, door vertrek als anderszins, eenigszins slonk. Mochten we vorige jaarvergadering mededeelen, dat we op drie na de 300 bereikt hadden, thans is dit getal 283.

Gaarne zou ik aan het einde van mijn verslag een beroep op U allen doen, om mede te helpen, ons ledental op te voeren. De bescheiden contrioutie, en het vele, dat excursies en jaarboekjes bieden, kan toch zeker als argument dienen, om meerderen met ons warm te maken voor het streven van ons Genootschap.

Ik moge dan eindigen met de beste wenschen voor een groeien en bloeiend Niftarlake!

De Secretaresse:

W. F. GREVENSTUK.

Uitgebracht op de Alg. Ledenvergadering te Nieuwersluis op 24 Juni 1949.

Bericht aan de leden.

Wegens ongesteldheid van den penningmeester, den Heer J Vor der Hake, kan het financieel verslag 1948 niet in dit jaarboekje worden opgenomen.

Het penningmeesterschap wordt voorloopig waargenomen door den Heer G. J. Weyland Jr te Loenen aan de Vecht.

Het zal op prijs gesteld worden, indien de contributies voor 1950 worden overgemaakt op postgirorekening *no. 513805 te Loenen a/d Vecht*, ten name van het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”, of op de bankrekening bij de N.V. Nederlandsche Middenstandsbank, kantoor Breukelen, ten gunste van ons genootschap.

HET BESTUUR.

Onze lantaarnplaten.

Op de Algemeene vergadering op 24 Juni 1949 is besloten, dat voortaan de lantaarnplaten van het Genootschap zullen berusten bij ons medebestuurslid, den Heer J. Trouw te Abcoude.

Wie dus gebruik hiervan wenscht te maken, kan zich tot hem wenden.

Excursieverslag 1949.

Op den morgen van den 9den Augustus verzamelde zich op het Stationsplein te Utrecht een 40-tal vrienden van „Niftarlake”, om deel te nemen aan de excursie naar Gouda. Wat nog nimmer gebeurd was, geschiedde dezen morgen. Het uur van vertrek was aangebroken, maar wie ten tooneele verscheen, de verslaggever niet. Als man, die zich van zijn plicht bewust is, was hij altijd op tijd. Een vreemd geval alzoo. Er werd echter besloten dan maar zonder hem weg te rijden.

De oorzaak van dit alles mag ik U niet onthouden. Wat was het geval? De convocaties voor deze excursie waren nogal vroeg rondgezonden. Wanneer ik mij goed herinner een 14 dagen van tevoren. Voorwaar zeer lofwaardig, want nu was een ieder in de gelegenheid zijn dag vrij te houden. Maar zulk een lofwaardige daad kan ook z'n schaduwzijde hebben. Ik heb die convocatie gelezen. „9 Augustus en Stationsplein Utrecht en 9.30 uur” zijn in m'n gedachte blijven hangen.

Eindelijk breekt de 9de Augustus aan. Nog even op de convocatie kijken. Zooals dat bij slordige menschen altijd gaat, zoo ook in dit geval, de convocatie was niet te vinden. 't Kwam er echter ook niet op aan. 9 Augustus, 9.30 uur, Stationsplein Utrecht. 'k Wist het precies dus waarom nog verder zoeken. 'k Kwam op tijd op het Stationsplein te Utrecht aan en stapte welgemoed dit plein op, speurend naar bekende gezichten en een autobus. Dit werd een onverwachte teleurstelling, want waar ik spiedde ik zag niets van dit alles. Wat te doen? Ik ging naar hotel Terminus en belde m'n vriend Wijmstra op. Deze was natuurlijk niet thuis, maar naar de excursie van „Niftarlake”. Daar was ik ook heen, maar 't liep niet best met mij. Wijmstra bleek echter een nette kerel te zijn, want z'n convocatie was te vinden en men vertelde mij, dat de autobus vanaf

Stationsplein, Zuidzijde, zou vertrekken. Na m'n telefoonkosten te hebben betaald haastte ik mij naar Stationsplein, Zuidzijde.

't Was echter niet meer noodig, want terwijl ik de deur van Terminus uitkom gaat er een autobus voorbij. 'k Zie iemand zitten met een baard. 't Is Wijnstra! Die bus moet ik dus hebben. Ik herinner het mij niet meer, maar ik moet wel een erg misbaar hebben gemaakt, want de bus stopte en ik kon alzoo de reis nog meemaken. De fout van dit alles lag bij mij, maar m'n grootste fout is wel geweest, dat ik zoo maar over het hoofd had gezien, dat Utrecht een groote stad is geworden met een Stationsplein Noord- en Zuidzijde!

De reis is verder zeer voorspoedig verlopen. We bereikten op tijd de stad, gelegen op de plaats waar Gouwe en Hollandsche IJsel zich vereenigen. Een oude stad met stadsrechten van 1272. In het plantsoen ten Oosten van de Gouwemond stond voorheen het slot van de heeren van het Gouw, hetwelk in 1577 door de burgers werd gesloopt.

In den 15den eeuw kende de stad een groote bloei vanwege bierbrouwerij en handel. Deze bloei werd gevolgd door een achteruitgang in de 16e eeuw. De 17e eeuw brengt weer opleving door kaashandel en pijpenfabricatie.

Bij 't uitstappen uit de bus op den Markt wordt onze aandacht al dadelijk getrokken door een 2-tal oude gebouwen. Het zijn 't Stadhuis en de waag. Beide gebouwen staan rondom vrij.

Het stadhuis, hetwelk momenteel gerestaureerd wordt, werd gebouwd in de jaren 1448—1450. Het is uitwendig geheel met natuursteen bekleed. In 1690—1691 heeft er een verbouwing plaats gevonden, waarbij de ramen van de zij- en achtergevel zijn verknoeid. De spitsbogen worden met baksteen gedicht.

In 1880 is de voorgevel onder handen genomen en vervangen door een slechte copie in een andere steensoort.

Voor de ingang werd in 1603 een renaissance bordes, enz. aangebracht door Gregorius Cool.

Het zandsteen schavot aan den achtergevel dateert van 1697. Inwendig hebben wij dit gebouw niet bekeken. Gelijkvloers bevat het stadhuis de vroegere vleeschhal, van 1517—1518, met gewelven, rustend op 3 verspringende rijen zuilen.

Op de hoofdverdieping de vestibule, die oorspronkelijk de vierschaar was met boven de deuren marmeren allegorische re-

liefs van de hand van Jan Gyselingh (1690). De raadzaal met eiken zoldering, tapijt behangsels van David Rufelaer uit 1642 en een rijke marmeren schoorsteen van Gyselingh. — 1690, met een schoorsteenstuk van Jacques de Rooie uit 1743.

De Waag vindt zijn oorsprong in den opkomenden kaashandel in de 17e eeuw. Deze Goudsche Waag is verwant aan de Leidsche van 1657. 't Is een barokgeval. Een sterke classicistische omwerking van het oude Noordnederlandsche waagtype, zooals wij dit vinden te Hoorn, Leeuwarden en andere plaatsen. Deze Waag is een ontwerp van Pieter Post. October 1667 werd tot den bouw besloten. Post maakte 2 ontwerpen. Men ging niet over één nacht ijs. Men maakte eerst een houten model en stelde dit ter plaatse op. Dit geval werd beoordeeld, gewijzigd en weer afgebroken. Op 5 April 1668 werd met den bouw begonnen. De beide zijgevels zijn van baksteen, voor- en achtergevel zijn met bergsteen bekleed. Het middenrelief is van Bartholomeus Eggers. Het stelt het weegbedrijf voor met een omlijsting van festoenen, gedekt door een geprofileerde strek op consoles.

Vervolgens begaven wij ons naar het hoofddoel van dezen dag, n.l. de St. Janskerk met zijn kleurige beglazing uit de 16e en 17e eeuw. De kerk zelve is een eindpunt in het Westen van de late Gothiek. Het is geen hallenkerk, maar gedeeltelijk 5-beukige kruisbasiliek in + 1552—1555 gebouwd op de resten van een op 12 Januari 1552 door brand verwoeste kerk. Deze door brand verwoeste kerk was gebouwd van 1438—1485. Er was na den brand niet veel blijven staan. 10 of 12 zuilen, die waren blijven staan, verkeerden in zoo'n slechten staat, dat zij toch afgebroken moesten worden.

De verwoeste kerk was waarschijnlijk een 3-beukige kruisbasiliek. De buitenste zijbeuken van de tegenwoordige kerk zijn na den brand van 1552 toegevoegd.

Men begon de herbouw in het Oosten en werkte naar het Westen toe. 4 September 1552 was het koor hersteld, zoodat hier weer de eerste mis kon worden opgedragen.

Pastoor Rientjes was zoo vriendelijk mij enkele gegevens voor dit verslag toe te zenden, waarvoor ik hem gaarne dank zeg.

Pastoor Rientjes schrijft:

„Behalve door het marmeren choorhek met koperen pilasters uit 1681, de vele afsluitingen van de grafkapellen,

krijgt men ook een indruk van de vroegere rijke meubele-ring bij de gedachte aan het rijk versierde orgelfront uit de 2de helft der 16e eeuw, thans in de R.K. kerk te Abcoude en uit deze kerk afkomstig.

Ook in het museum waren vele oude stukken uit de St. Janskerk, o.a. een altaarstuk door Anthonie van Blokland, fraaie rouwborden 17e eeuw, de verguld zilveren kelk met email uit 1425, en een houten borstbeeld (reliëkhouders) van St. Paulus, 16e eeuw".

Onder deskundige leiding hebben wij een rondgang langs de vensters gemaakt. Aan 't einde van den rondgang was ik weinig enthousiast. Ja, technisch grenst het aan het ongelooflijke wat die meesters van het glas hier hebben weten te bereiken. In dit opzicht alle waardering en lof. Wij moeten deze vensters echter ook bezien als kerkraden. Als kerkraden acht ik ze heelemaal niet geslaagd. De ramen van vóór de Reformatie bezitten in elk geval nog een bijbelsch onderwerp, velen uit het leven van Johannes den Dooper, de schutspatroon van deze kerk. De uitbeelding is echter weinig religieus. Het zijn wereldsche uitbeeldingen. Met de ramen na de Reformatie is het nog erger gesteld. Daarbij zijn zelfs ramen met het ontzet van Leiden en de inneming van Damiate in 1219, De Dordtsche Stedemaag, enz. als onderwerp. Vele ramen zijn gesierd met vele wapenschilden. Dit moge zaken zijn, die de menschelijke ijdelheid streelen, ze behooren in een christelijke kerk niet thuis. Mogen deze ramen o.i. dan niet als kerkraden geslaagd zijn, dit neemt niet weg, dat zij als glasschilderkunst de allergrootste bewondering wekken. De gebroeders Wouter en Dirk Crabeth, op wiens naam vele van deze ramen staan, zijn ware meesters in hun vak.

De ramen zijn genummerd. De ramen 6, 7, 14, 15, 16, 18, 22, 24 en 30 zijn van Dirk Crabeth, de nummers 5, 8, 12 en 23 van Wouter Crabeth.

Deze kunstenaars waren burgers van Gouda.

Andere glazeniers, die aan deze ramen hebben gewerkt zijn: Joachim Wittewaal (1596), Willem Tybaut (1596), Gerrit Gerritsz. (1596), A. de Vrije (1594), Lambert van Noord (1560—62), Isaak Swanenburgh (1603).

De glazen zijn door verschillende personen of colleges aan de kerk geschonken. Enkele hiervan zijn:

XXIII

- Steden van het Zuiderkwartier van Holland, raam 1.
- De stad Haarlem, raam 2.
- Elburg van Boetzelaer, abdis van Rijnsburg, raam 5.
- De weduwe van den graaf van Aremborg, raam 6.
- Koning Filips II, raam 7.
- Hertog Erik van Brunswijk, raam 8.
- Dirk Cornelisz. van Onwater, gen. Heusbeek, raam 9.
- Abt van Bern, raam 10.
- Erfgenamen van Herman Lethmaath, deken van St. Marie te Utrecht, raam 11.
- Kapittel van St. Salvator te Utrecht, raam 12.
- Robert van Bergen, bisschop van Luik, raam 14.
- Joris van Egmond, bisschop van Utrecht, raam 15.
- Prins Willem van Oranje, raam 22.
- Landvoogdes Margretha van Parma, raam 23.
- De Stad Delft, raam 25.
- De Stad Leiden, raam 26.
- Het Vischkoopersgilde, raam 30 en
- Het Vleeschkoopersgilde, raam 31.

Alvorens wij afscheid nemen van deze ramen moeten wij nog even stil staan bij een 3-tal ramen uit den jongsten tijd.

2 ramen beelden den herbouw van den Tempel uit onder Ezra na de terugkeer uit de Babylonische Ballingschap van Israël.

Beide ramen zijn naar ontwerp van H. Veldhuis en uitgevoerd in het atelier van glasschilderkunst „t Prinsenhof” van Dr J. Schouten te Delft. Beide ramen sluiten buitengewoon goed aan bij de oude vensters. Deze ramen vertolken het groote vakmanschap van Dr Schouten. Hoe gansch anders is het met het derde raam gesteld. Het is het Bevrijdingsraam 1945 van Charles Eyk. Bewondert men in alle ramen het lichtdoorlatend vermogen van het glas. In dit lichtend geheel is dit bevrijdingsraam een akelige doode vlek. Het is hard en valsch van kleur en mist het heerlijke lichte en transparante van de overige ramen. Er past maar één woord voor en wel, dat het een groote brutaliteit is om zulk een raam in deze sublieme omgeving van 't spel van licht en kleur te plaatsen.

Vanuit het koor gingen wij nog door een gang naar een moderne kapel uit 1934. In deze kapel aan de Zuidzijde van het koor waren een zevental vensters ondergebracht, afkomstig uit

het Goudsche klooster der Regulieren (Augustijnen) van Stein.

Na de bezichtiging van de St. Janskerk stond een bezoek aan het gemeentelijk Museum op het programma. Dit museum is ondergebracht in het Catharinagasthuis aan de Oosthaven. Het is geen groot museum, maar toch een bijzonder museum. Musea kunnen zoo muf en duf zijn. Het Goudsche museum is daarentegen een zonnig en frisch geheel. Een museum met levende bloemen! Hoe bestaat het. In Gouda kunt U het vinden en naar ik elders las is dit een hobby van den tegenwoordigen burgemeester. Goed zoo, burgemeester. Onze dank daarvoor. Op die wijze maakt U het bezien van een museum zooveel gemakkelijker en aangenamer ook. De inventaris van het museum bevat plaatselijke oudheden, topographica en schilderijen. In bezit is een rijke gothische, gerestaureerde miskelk, volgens zeggen door Jacoba van Beier enomstreeks 1435 geschonken aan de St. Joris schutterij. De schilderijenverzameling omvat schutters en regentenstukken o.a. van Ferdinand Bol en Cornelis Nebel. Religieuze schilderijen, waaronder Aanbidding van Dirck Barendsz. en Onthoofding van Johannes den Dooper van Ant. van Blocklandt. Wij hebben aan dit museum een allerprettigsten indruk behouden. Het was geen verzameling zonder meer, maar het geheel was gezellig gegroepeerd, waardoor een aangename sfeer ontstond. De vele antieke meubelstukken droegen het hunne daartoe bij.

Hierna gingen wij in hotel „De Zalm” op de Markt den inwendigen mensch versterken. Hierbij is natuurlijk het een en ander gesproken, maar ik moet tot mijn schande bekennen, dat mij hiervan niets is bijgebleven, zoodat ik U daarover niets kan mededeelen. De herinnering aan den maaltijd is ook niet daverend, maar dit mag niet hinderen, de dag in z'n geheel was zeer geslaagd.

Na den maaltijd begaven wij ons naar Westhaven 29. Het is een huis met een prachtigen renaissancegevel en „De Moriaan” geheeten. Het huis dateert van omstreeks 1625. Het bezit nog een oude winkelpui en een bezienswaardig interieur, met oorspronkelijke betimmeringen. In dit perceel is gevestigd het pijpenmuseum. Deze naam is wat eng, want er is meer te zien dan pijpen. Niet alleen allerlei, hetwelk met rooken in verband staat, maar ook diverse zaken verband houdende met de aardewerk-industrie. Er waren vele stalen van 17e eeuwse wandtegels te

bewonderen. Het is een alleraardigst klein museum, dat het bezoeken in alle opzichten waard is.

Na dit bezoek zochten wij onze bus weer op, die ons naar Schoonhoven zou brengen. Hier gebruikten wij de thee op een terras met een onvergetelijk uitzicht op de Lek. Wat is zoo'n rivier toch prachtig!

Veel tijd om in Schoonhoven nog wat rond te scharrelen bleef ons niet over. Het bleef bij een vluchtige blik op het Stadhuis, waarvan de bouw begonnen is in 1452 en hetwelk in de jaren 1927—1929 een grondige restauratie onderging.

Wij zagen de Ned. Herv. Kerk, waarvan het oudste gedeelte stamt uit het midden der 14e eeuw en welk bouwwerk in de jaren 1927—1934 werd gerestaureerd onder leiding van de bekende architect W. Kromhout.

Wat verder weg zagen wij de Waag nog staan. Een bijzonder schilderachtig gebouwtje met een sterk overstekende kap op korbeels uit 1761.

Hierna gingen wij onze laatste etappe aan. Een tocht door een echt Hollands polderland. Over de Vliet ging het naar Polsbroek. Bij het binnenkomen van dit dorpje heeft men een mooi uitzicht op den kerktoren, een eigenaardig bakstenen geval van omstreeks 1300.

Langs de Benschopper voorwetering ging het over Polsbroekerdam naar Benschop. Ook hier treft weer het aardige silhouet van den kerktoren. Aan de wetering schijnt geen einde te komen, want nog steeds gaan we langs dit water naar IJsselstein. Dit aardige stadje aan den Hollandschen IJssel komen wij door, waarbij wij langs het kleine stadsplein komen. Aan dit pleintje staat het stadhuis. Het is een gebouw uit het begin der 17e eeuw. Het heeft aan beide zijden een trapgevel. In het midden van de voorgevel bevindt zich een hooge stoep. Het dak wordt gesierd door een aardig houten torentje.

Van de Ned. Herv. Kerk krijgen wij weinig te zien. Het is een laat-Gothische kruiskerk met een pseudobasilicaal schip en een kooromgang. De toren is een merkwaardig voorbeeld van de vroege renaissance. Zijn wij het stadje reeds doorgereden dan krijgen wij van verre nog gelegenheid de spits van dezen toren te bewonderen. Het is een moderne bekroning naar ontwerp van den bekenden Amsterdamschen architect de Klerk. Na zijn dood kwam het pas tot de uitvoering. De leiding hiervan be-

· Een trouwe.
· deelnemer aan onze
· excursies voor mij
· in de bus.

GA.

rustte bij architect Baanders, eveneens uit Amsterdam. Deze vernieuwing was noodzakelijk als gevolg van een brand in 1911.

Via het vriendelijke dorpje Jutphaas werd eindelijk het einde van den tocht bereikt. 't Was niet vroeg meer toen wij op het Stationsplein te Utrecht stonden.

Allen waren zeer voldaan over hetgeen ze dezen dag gezien hadden. De excursiecommissie heeft dan ook alle eer van haar werk. Een woord van dank daarvoor is hier zeer zeker op haar plaats. En nu eindig ik met een „Tot ziens” een volgend jaar!

G. ADRIAANS

Amersfoort, October 1949.

Niftarlake-Litteratuur.

Vechtvliet bij Breukelen.

In de October-aflevering van Heemschut (1949) schrijft Ton Koot als vervolg op zijn uiting aan de teleurstelling in het vorige nummer over de nieuwe bestemming van het buiten Vechtvliet bij Breukelen.

De Secretaresse van de Vereeniging „Beth San”, die het buiten heeft aangekocht met de bedoeling er een observatiehuis voor meisjes in te richten, deelt ons mede een trouwe lezeres van ons orgaan te zijn en wijst er op, dat Vechtvliet te koop heeft gestaan, geveild is voor een luttel bedrag en zich geen particulier heeft aangeboden om het te koopen en te bewaren. Zij geeft de verzekering, dat vereeniging en architect zich bewust zijn een pand in handen te hebben, dat door geschiedenis en traditie een bijzonder stempel heeft gekregen en zullen doen wat in hun vermogen ligt om het cachet te bewaren. De benedenverdieping zal intact blijven, de vertimmeringen aan de bovenverdieping en den zolder zullen van buiten niet zichtbaar zijn.

Voor deze toelichting, schrijft Ton Koot, en toezegging zijn wij erkentelijk, hoewel moet opgemerkt, dat het niet van buiten zichtbaar zijn van vertimmeringen nog niet inhoudt, dat deze het wezen van het huis niet grondig kunnen aantasten. Wij hebben als vanzelfsprekend beschouwd, dat het uiterlijk van dit buiten niet zou worden aangetast, maar uitten juist onze bezorgdheid over de aantasting van het interieur, dit temeer omdat dit laatste allerwege zoo veelvuldig geschiedt. De verzekering, dat ook de architect zich bewust is van de beteekenis van het gebouw is ons uiteraard veel waard.

A. E. R.

In „de Nederlandsche Leeuw” afl. Januari 1949 staat een voor ons gewest belangrijk artikel van de hand van Dr A. Johanna Maris: „Het denombrement van het leengoed Loenersloot van 1476”. Dit opstel is volgens schrijfster wel van belang, omdat er een lijst van de leenen, welke van het huis Loenersloot als achterleenen van het Sticht gehouden werden, aan toegevoegd is. Wat voor de leenadministratie van de heeren van Loenersloot uit de 17e- en 18e-eeuw is bewaard gebleven is ten deele aanwezig bij Jhr A. A. Martini Buys, ten deele op het Rijksarchief te Utrecht.

Dan vernemen wij van de leenmannen „van diversche derpen in den vesten *Loenen*”. Bij de vermelding van deze „mergelants” lezen wij namen uit vroegeren tijd „op die Amster in de Sate”, dat Smaellant, Bottermanslant Cleewerscamp, een hofstede toebehorende Sante Anthonys ende Sante Cornelys outaer tot Loenen, Oddencamp, enz. Onder Cortehove vernemen wij van „den ouden wege aen de Loesdrecht-sceyd”, zooals wij onder ondercoop hooren van een leen, „dat sy houden van die Crommestaf” waarbij de schrijfster opmerkt: niet van den Bisschop van Utrecht, maar vermoedelijk van een abdis of abt. Zoo zouden wij die oude erven of stukken land verschillende dorpen in de Vechtstreek kunnen opnoemen, o.a. van Loosdrecht, Nichtevecht, Maarssebroek, Apcoude, (waar genoemd wordt „den dyc ende den Indyck, daer die wyndemolen op staet”, verder „lank gelegen in Apcoude op die Veensijde tegens Stevensbrugge”.

Worden nog egnoemt Vredelant, Weesp en „Tienhoven en der heren gericht van Sante Peter t Utrecht”.

A. E. R.

In het Bulletin van de Nederlandsche Oudheidkundige Bond (afl. 3, Mei 1949) staat een „korte geschiedenis van de monumenten in de Vechtstreek” door Dr R. van Luttermvelt. Deze schrijver is wel het meest als kunsthistoricus bevoegd om daar als leider op te treden voor allen die belangstellen in de oudheden van ons gewest. Het gaat hier vooral over de kasteelen, niet over de kerkgebouwen. Over de doelstelling, bestemming, ligging, en waarde dezer kasteelen als bisschoppelijke of grafelijke vestingen in het gebied tussen Utrecht wordt eerst een

korte uiteenzetting gegeven, dan behandelt de schrijver het Huis te Muiden, de Haar, Nyenrode, Zuilen en Nederhorst den Berg. Over de verdwenen kasteelen wordt niet gesproken. Ook de versterkte huizingen als Oudaen en Bolesteyn krijgen een bespreking.

Na de middeleeuwen begonnen de buitenplaatsen in tel te komen. De eerste vestiging van Amsterdamsche burgers aan de Vecht had plaats in 1608, toen Jan Jacobz Huydecoper de Gouden Hoeff onder Maarsseveen had aangekocht, waar de latere Burgemeester de buitenplaats Goudestein heeft aangelegd. De schrijver gaat uitvoerig in op den bouwtrant onzer landhuizen, waarvan verschillende typen worden aangewezen, en in den loop der jaren vervormd naar nieuwe stijl van Vingboons o.a. Ook tuinaanleg en tuinkoepel worden niet vergeten. Het leerzaam artikel is rijk geïllustreerd. A. E. R.

Jaarverslag 1948—1949

*van de Commissie voor de Vecht en het Oostelijk-
en Westelijk Plassengebied.*

Dit verslag getuigt van bijzondere activiteit van het Werkcomité, dat steeds op de bres staat om de problemen op stede-
bouwkundig, landschappelijk en natuurhistorisch gebied in „Nif-
tarlake” nader te bezien. Maar het verslag geeft ook een beeld
van de moeilijkheden, die daarbij worden ondervonden. Ver-
heugend is dat het comité als uiting van particulier initiatief
zonder eenige bevoegdheid, veel gehoor mag verkrijgen van de
autoriteiten. Tusschen de belangen van opdrachtgevers van wer-
ken en de wenschen van het Werkcomité ligt veelal een diepe
kloof, die moeilijk te overbruggen is. Maar met het devies der
Commissie, ontleend aan Const. Huygens „om voor Uw Vecht
te vechten”, voert het Werkcomité een goede propagandistische
strijd, die het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake” weet
te waardeeren. Uitbreidingsplannen dienen ontworpen door

Stedebouwkundigen, die het bijzondere karakter van onze dorpen en landstreek aanvoelen. Uit het verslag blijkt, dat zulks niet altijd het geval is.

Het behoud van monumenten heeft de bijzondere aandacht der Commissie, hoe kan 't anders, als waardig dochter van het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake”. Maar waarmede heeft het Werkcomité geen bemoeienis? Inventarisatie van de flora en fauna van het plassenrijke gebied, waarbij vooraanstaande biologen en natuurvrienden medewerking verleen. Het pas verschenen „Bolsholboek” getuigt van het wetenschappelijk peil van het inventarisatiewerk. Behoudt van molens! Bijna een hopeloze taak! Het Werkcomité blijft er voor strijden. Het woonschepenvraagstuk, dat nu reeds de autoriteiten uit de hand is gelopen. En dan te denken, dat de opheffing van de woningnood nog een vijftiental jaren zal vergen. De zorg voor Buitenplaatsen, koepels en bruggen.

Dat Breukelen dit jaar met den bouw van een houten dubbele ophaalbrug is aangevangen, is waarschijnlijk vergeten in het toch al 23 pagina's beslaande jaarverslag, te vermelden. Wijzen we nog op de vergadering met Gedeputeerde Staten van Utrecht en Noord-Holland over een facet-straatplan voor de Vechtstreek op het gebied der schoonheid en de bemoeienis met de Waterleidingsplannen in de Loenerveensche Plas. Al met al een sympathiek verslag waarvan wij lezing aanbevelen.

J. Tr.

De West-Nederlandsche Veenplassen.
Historisch/Planologisch — door J. Trouw.
Uitg. Allert de Lange, A'dam 1948.

Dit boek uitgegeven in de Heemschut-Bibliotheek, sluit aan op het door Dr P. M. van Zinderen Bakker geschreven: „De West-Nederlandsche Veenplassen, biologisch-natuurhistorisch”, maar vormt een eenheid op zich zelf. Ons bestuurslid Trouw heeft met het schrijven van dit boek een enorm werk verricht

en een goed werk. Het boek loopt bijkans over van de gegevens betreffende onze plannen en het verzamelen van al dit materiaal en het vastleggen daarvan is iets waarvoor wij dankbaar moeten zijn. Men moet echter niet denken, dat het door al die gegevens drooge kost is geworden, integendeel, wie zich voor de plassen interesseert leest het boek in gespannen aandacht en wie van het onderwerp minder op de hoogte is zal er door gegrepen worden.

De schrijver behandelt achtereenvolgens: de wording van het landschap, het ontstaan van de plassen, van plas tot polder, het landschap van nu, de bestemmingen voor de toekomst, het gebruik van de plassen, de toestand van nu, de wetgeving en geeft in drie bijlagen nog veel wetenswaardigs.

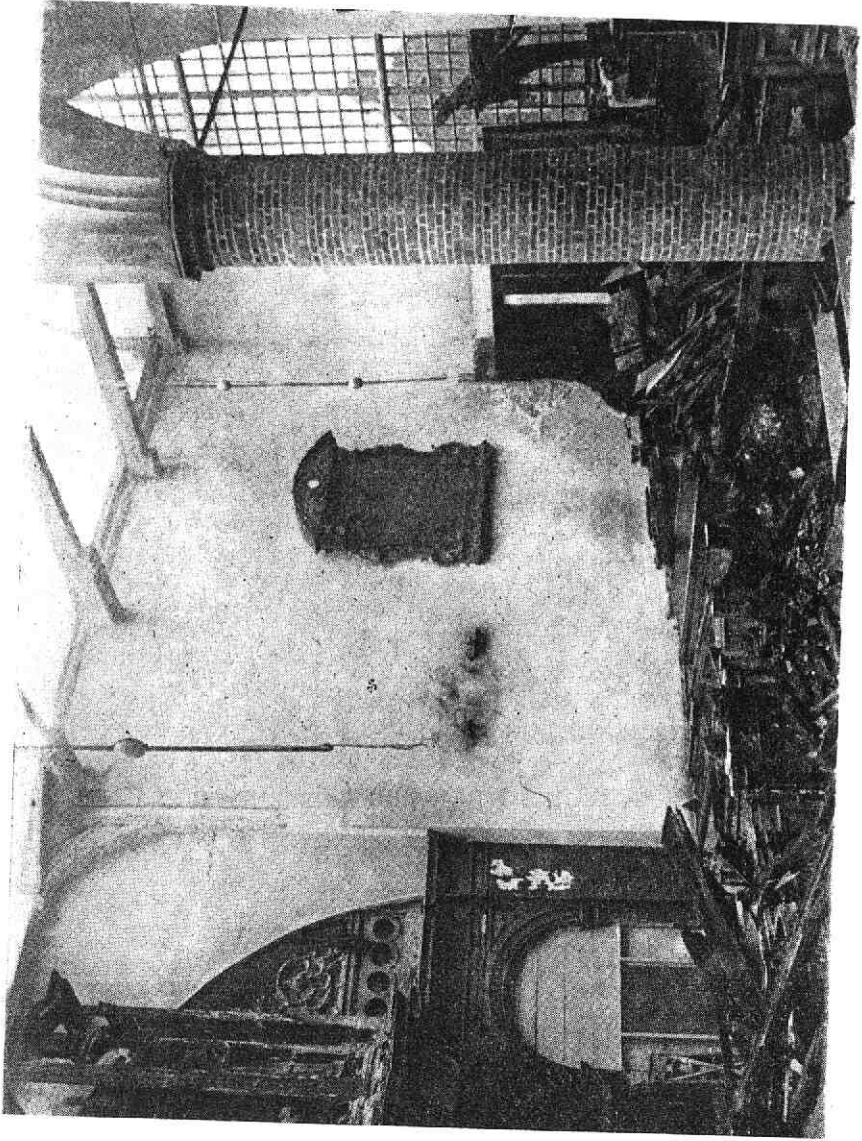
Het zal uit deze opsomming duidelijk zijn, dat het eerste deel van het boek uit de historie van ons plassenlandschap bestaat, maar tevens worden de droogmakerijen niet vergeten, waardoor een groot deel van Westelijk Nederland is ontstaan. Voortgaande komt de schrijver op het gebied van de planologie, de ruimtelijke ordening en daarbij toont hij zich een warm voorstander van het ongerept bewaren der overgebleven plassen ten behoeve hetzij van de ontspanning te water, de landschappelijke schoonheid of de wetenschap.

De schrijver behandelt alle plassen groot en klein en verhaalt van het gebruik en misbruik, dat er van is gemaakt en ook van de droogmakingsplannen, die vroeg of laat naar voren zijn gekomen. Hier en daar gaat hij wat te ver op details in en hecht hij te veel aan de anecdotische waarde daarvan.

Het boek is geïllustreerd met talrijke foto's, kaarten en grafieken en is daardoor alleen reeds het doorbladeren waard. Maar het verdient gelezen te worden en daarbij zal de lezer èn enthousiasme èn levendigheid van geest ontmoeten, die verwarmt.

Het boek moet in handen komen van elkeen, die iets met onze plassen te maken heeft. Onze planologen zullen er veel uit kunnen putten, historici vinden er veel wetenswaardigs in en belangstellende leeken zullen gegrepen door de liefde van de schrijver voor zijn onderwerp de plassen en het landschap van Westelijk Nederland met nieuwe oogen leeren zien. Het is te hopen, dat dit boek een groot succes zal hebben!

Ir J. L.

De chaotische toestand, waarin de Kerk zich bevond na den brand op 11 Juni 1945.

De Ned. Hervormde Kerk te Loenen a/d Vecht

Door hoogst laakbare onvoorzichtigheid van een loodgieter, werd op 11 Juni 1945 de Nederlandsche Hervormde Kerk te Loenen aan den Vecht grootendeels door brand vernield.

*Een detail van het basement der Zuidelijke zij-ingang van de Kerk.
Een voorstelling van de zgn. hellehond gekluisterd aan de deurpost
(vroeg Gotisch).*

Met groote onverschrokkenheid hebben de omwonenden tijdens den brand kans gezien vele kostbare stukken te redden en buiten het gebouw te brengen. Men kan hiervoor niet dankbaar genoeg zijn, doordat het hierdoor mogelijk bleek veel van het historische bouwwerk te reconstrueeren, hetgeen voor het restauratieontwerp van buitengewoon belang is gebleken.

Reeds kort na den brand werd door de Kerkvoogdij opdracht gegeven tot het opmaken van een plan tot wederopbouw van het alreeds uit de 14e eeuw dateerende kerkgebouw.

Nadat puin en verbrande resten opgeruimd waren, werd het wankel staande muurwerk der transepten zoo goed mogelijk gestut en afgedekt tegen nadeelige weersinvloeden.

Nauwkeurig werd het geheele gebouw opgemeten en in teekening gebracht, in het bijzonder de overgebleven fragmenten van het historische meubilair, de wapenborden en het orgel.

De orgelwand, met fraai gesneden kansel, dateerend uit 1786, was ontworpen door den bekenden Amsterdamschen Stadsarchitect, Abraham van der Hart, en den beeldhouwer Anthony Ziesenis.

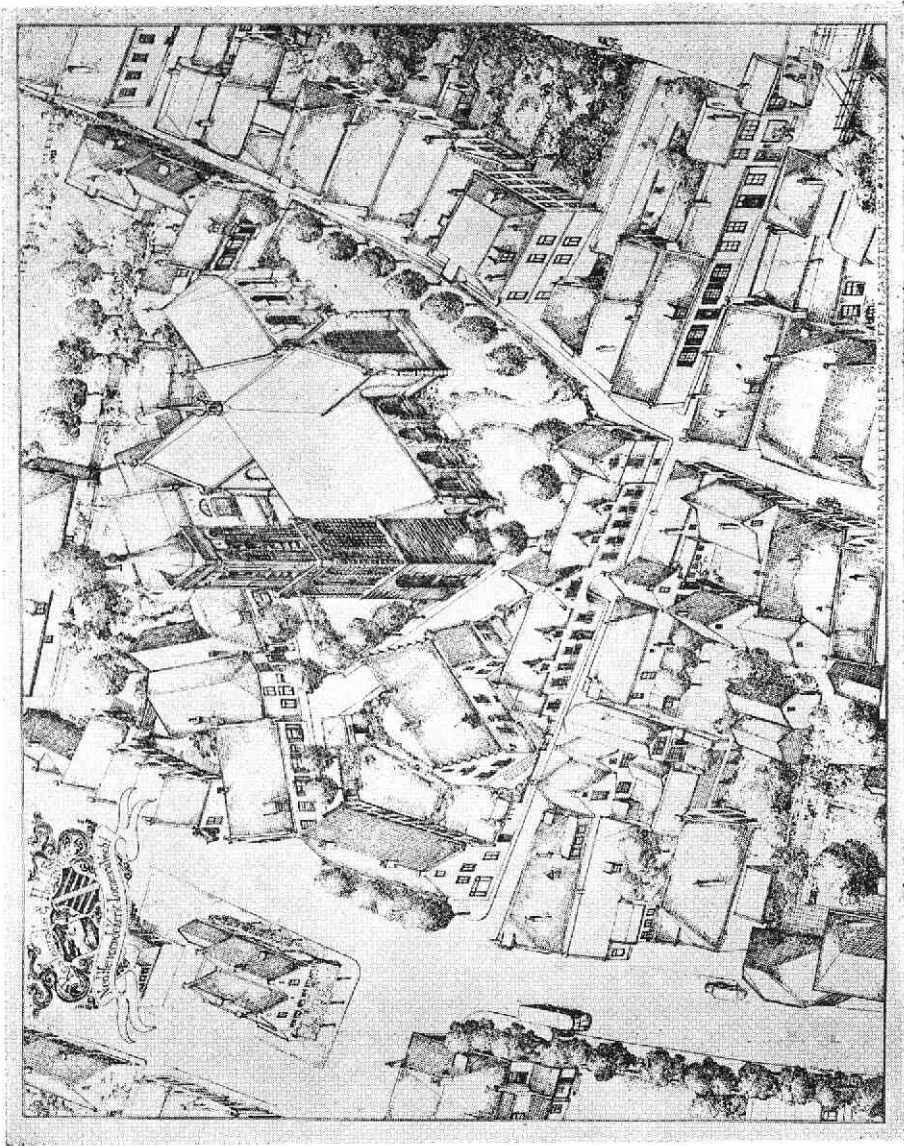
Uit verzamelde gegevens, aangevuld met bestudeerd historisch materiaal, werd een restauratieontwerp opgemaakt, dat instemming verkreeg van de Rijks-Commissie voor de Monumentenzorg.

Na gehouden aanbesteding op 21 April 1948 en verleende toestemming door het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting, kon dit omvangrijke werk opgedragen worden aan de Aannemersfirma van der Sluys en van Dijk N.V. te Giesendam-Leersum.

Bij graafwerk tot verbetering van de verzakte fundeering, kwam in het dwarsschip der Kerk, op ongeveer 70 c.m., beneden de huidige zerken vloer, de oorspronkelijke bevloering van rode plavuizen te voorschijn. Achter het muurwerk van de dichtgemetselde ramen der Westgevels van de Kerk en het transept werden op eenige plaatsen de profielsteenen der oorspronkelijke raamtranceeringen ontdekt. Naar aanwezige gegevens kon de bekapping met gebogen eiken spantribconstructie geheel worden hersteld.

Overeenkomstig de nog bestaande afbeelding van den bekenden schilder en teekenaar Rademaker uit 1650, werd aan de hand van gevonden fragmenten in de kerkraden weder een raamtranceering geplaatst van baksteen met tufsteenen banden, aanzetstukken en traceerwerk. Inplaats van ijzer werden bronzen brugstaven ingemetseld en de ramen gedicht met antiek glas in lood.

Daar voor de ramen van het koor geen voldoende aanwijzingen werden gevonden, bleef in overleg met Monumentenzorg,

Vogelvlucht van de Kerk met omgeving, waarop aangegeven de beplanting van het Kerkhof-terrein en de saneering met verbetering der omsluitende bebouwing.

Het verkeersprobleem voor een betere toegang tot den hoofdingang van de Kerk is hier opgelost door een ontworpen poortgebouw, in aansluiting met het jaren geleden gerestaureerde hoekhuis.

de aanvankelijk gedachte traceering achterwege. Grondige herstelling bleek noodig bij de dagkanten en de natuursteen ommanteling met lijstwerken en afdekstukken. Tengevolge van herstellingen uit vroegeren tijd met te sterke voegspecie van cement bleek de natuursteen erger geleden te hebben van water- en vorst-invloeden, dan zich oogenschijnlijk liet aanzien. Gesloopte en gecementeerde lijsten ondergingen grondige restauratie en herstelling.

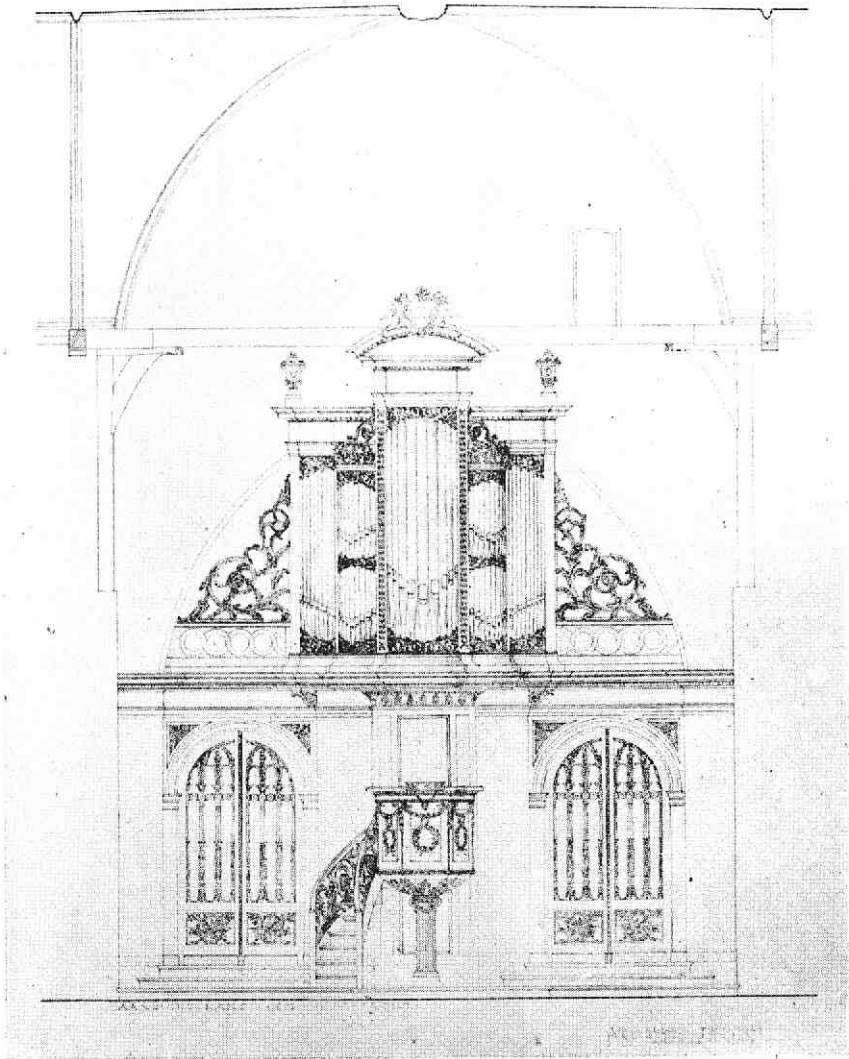
De goten met waterafvoer werden in beteren staat gebracht en onder de goten zijn de verdwenen geprofileerde natuursteen gootlijsten gemaakt, hetgeen de silhouetwerking van het gebouw ten goede komt evenals het herstel van de gevelafdekkingen met smeedijzerwerk en de herplaatste dakruiter op het transept.

Bij het sloopen van muurwerk der later uitgebreide Consistorie, kwam tufsteen muurwerk en een steunbeer bloot van het, uit de 14e eeuw dateerende, kerkgedeelte. Achter metselwerk van den aanbouw was ook nog een gedeelte van een hoog zichtbaar, vermoedelijk een raamnis. Het muurwerk verkeerde evenwel in een verminkten toestand, waardoor geen juist beeld van de aanvankelijke bedoelingen kon verkregen worden.

De aangebouwde sacristie wordt gerestaureerd en hersteld met gemetselde overwelling en krijgt weer de bekapping aansluitend bij den topgevel, waarvan ook de afdekking vernieuwd moet worden. Het geheel wordt toegang tot het koor, dat ingericht wordt als Consistorie. Het ingebouwde oxaal geeft deze ruimte een typisch karakter door de zuilen onder den orgelvloer en de geprojecteerde trapopgang naar het orgel. Passend meubilair zal straks deze ruimte het beoogde karakter verleen.

Als merkwaardigheid van deze kerk blijft de orgel- en kanselwand gehandhaafd, alleen de opstelling van het orgel zal een verbetering ondergaan. Reeds bij de ingebruikneming van het eerste orgel waren bezwaren geuit tegen de plaats van de speeltafel, daar den organist te ver van de kerk verwijderd zat om den Dienst voldoende te kunnen volgen bij de begeleiding van den Gemeentezang. Bij de orgelopstelling waren orgeltechnisch allerlei concessies gedaan. Een latere verandering van de speeltafel terzijde bleek ook geen succes.

De thans ontworpen opstelling houdt een grote verbetering in, niet alleen door de centrale plaats van de speeltafel, doch

Restauratie ontwerp voor den kansel- en orgelwand naar de nog overgebleven gegevens van fragmenten, direct na den brand.

ook door de betere aanpassing in den geest van het oude Bätz-orgel. Door de opstelling van een zgn. rugpositief ontstaat nu een goed overwogen evenwicht tusschen de beide manualen en het vrije pedaal, hetgeen ook in het nieuw ontworpen orgelfont tot uitdrukking komt.

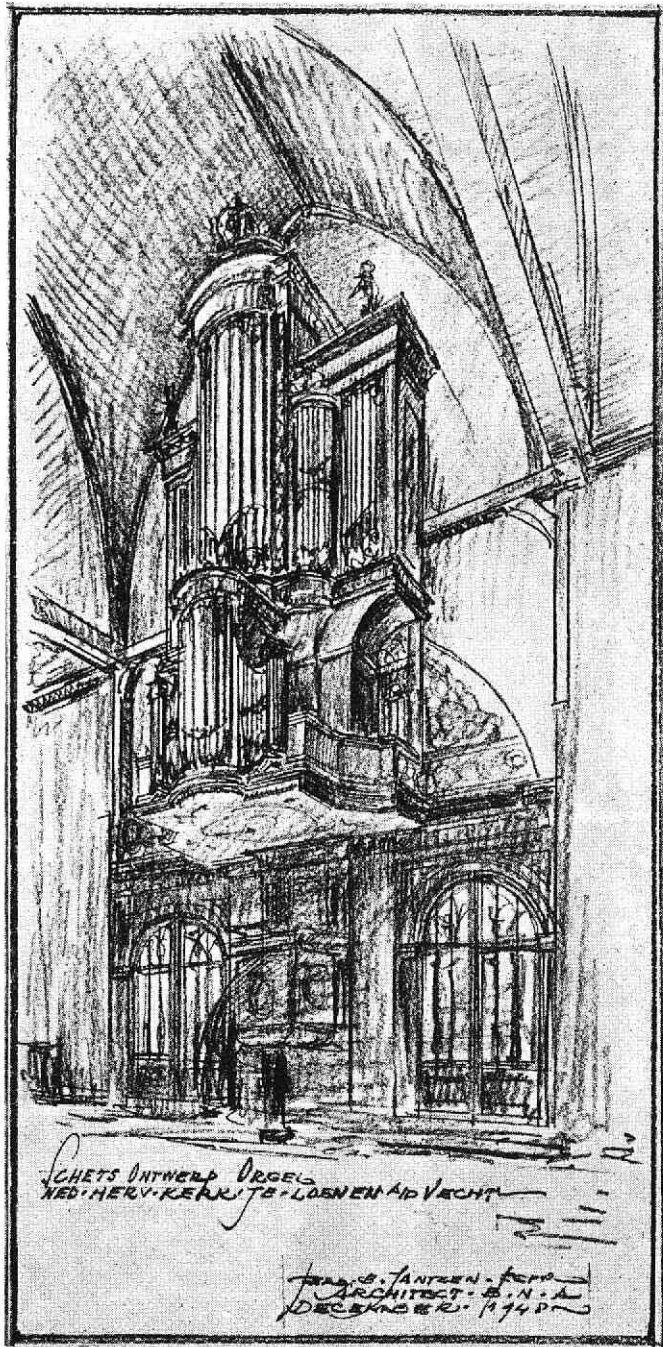
Van de prachtige Heeren- en Notabelenbanken was een gedeelte dusdanig beschadigd, dat een grondig herstel noodig bleek, waarbij deelen vernieuwd moesten worden met snijwerk nauwkeurig nagevolgd van overgebleven fragmentstukken. Een tweetal familiegrafborden was zoodanig verbrand, dat aan restauratie of vernieuwing niet te denken was. Twee minder verminkte konden nog vernieuwd worden. Aan de hand van authentieke heraldische gegevens zijn deze nu door de wapenschilder J. S. Beekmann gepolychromeerd en beschilderd met de oude opschriften.

Het torenportaal zal weer de hoofdtoegang tot de kerkruimte vormen. Een later aangebrachte houten pui met toegangsdeuren, wordt vervangen door een gemetselde, waarin traceerwerk van baksteen met tufsteenbanden. Een destijds geschonken raam zal hierin herplaatst worden.

De blauwe zerken vloer in de Kerk wordt hersteld en op de gepaste hoogte aangelegd, waardoor de drie treden voor den kanselwand aangebracht kunnen worden in juiste proportie met het geheel, en in aansluiting met de fraai gesneden toegangsdeuren tot het koor. Aanpassend bij het historische meubilair zijn ook de nieuwe zitbanken in de Kerk gemaakt van Slavonisch eikenhout. De geredde koperen kerkkronen konden opnieuw worden opgemaakt en gerestaureerd. Getooid met kaarsen zullen deze aan het interieur nieuwen luister bijzetten. Volgens de principes der moderne verlichtingstechniek is een elektrische verlichting ontworpen, dusdanig dat het interieur door de werking daarvan niet verstoord wordt.

Na breedvoerig overleg bleek een elektrische verwarming voor deze kerk de meest geschikte te zijn.

In het oorspronkelijke restauratieontwerp was gedacht het voormalige kerkhofterrein weer te beplanten en te voorzien van een baksteen ommuring. Uit de vogelvluchtteekening van de Kerk met de omgeving blijkt deze opzet duidelijk. Ook is hierin schetsmatig aangegeven de mogelijkheid om de ombouwing weer tot het oorspronkelijke peil terug te brengen. De

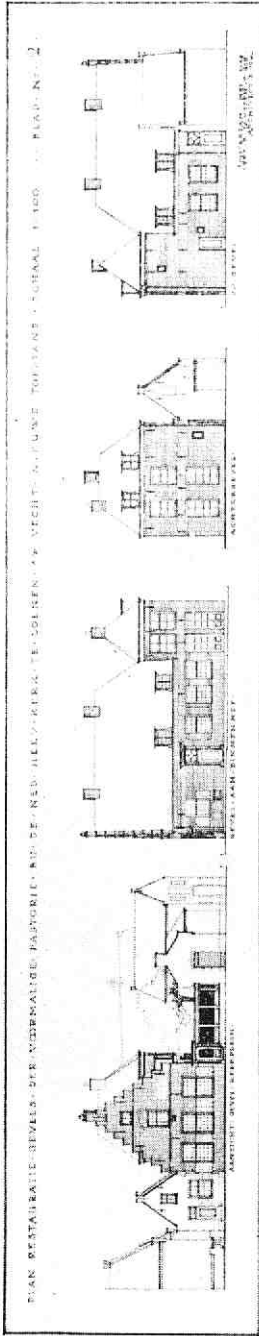
Schetsontwerp
 voor den kansel-
 en orgelwand
 met verbetering
 van de orgel-
 dispositie, ver-
 beterde plaats
 voor de organist
 en het
 geprojecteerde
 rugpositief.
 Het geheel zal
 binnenkort,
 naardit ontwerp
 verder uit-
 gewerkt, gereed
 komen.

sloping van het transformatorhuisje en het terugbrengen in het omsluitende bouwblok is reeds een groote aanwinst gebleken. Wellicht kan binnenkort de restauratie aangepakt worden van het gereedliggend plan voor de voormalige Pastorie. In gezamenlijk overleg en beraad kan hier nog veel bereikt worden. Te hopen, dat reeds in een volgende uitgave van „Nif-tarlake” een verkregen resultaat gepubliceerd kan worden.

FERD. B. JANTZEN F.Gzn.,

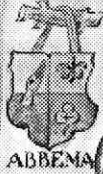
Amsterdam, November 1949.

Architect B.N.A.

Gevel-aanzichten van het restauratieplan voor de voormalige Pastorie tegenover de Kerk. De open tuinomsluiting met het verplaatste transformatorhuisje e. a., kwam verleden jaar reeds gereed. De restauratie van het fraaie Pastoriehuis zal veel kunnen bijdragen tot verhooging van de sfeer van het Kerkplein.

ABBENAM

BORSSTED

RUYJE
SACIA

MAETTA

BOBYNZA

WYARDA

ANNO 1612

PIBONIC OVITTSIVSSEAN
ABBENAM BEDIENAER
DES HE EVANGELY TOT
SVYLEN IN STICHE VAN
WTRECHT

Pibo Ovitijs van Abbema.

Tweede predikant van Nigtevecht. Eerste predikant van Zuilen?

Toen in het jaar 1911 onze oud-voorzitter Mr Dr J. W. Verburgt de plaatselijke en kerkelijke Geschiedenis van Nigtevecht schreef, heeft de schrijver van deze verdienstelijke opstellen ook een bladzijde gewijd aan „Pebo Ovitijs” die als predikant van Nigtevecht verslag uitbracht over zijn gemeente op de Synode van Utrecht, van 8 tot 10 Juli 1606 aldaar gehouden. Aangaande den toestand der gemeente Nigtevecht op godsdienstig gebied verklaarde Pibo Ovitijs, (Pibo vermoedelijk de afkorting voor Philippus, de predikant zelf noemt zich Piboni) het volgende:

„Verclaerde den dienaar den staet syner Kercke te syn redelyck, ende vertoonde seeker geschrift van syn Kerckenraet, inhoudende een goede getuygenisse van zijn persoon. Communicanten (= deelnemers aan het H. Avondmaal) seyde hy te hebben 31, eenige verreyt (=vertrokken) ende verstorven synde; hebbende ouderlingen ende diakens. Claeche over den Schoolmeester (die oock coster is), dat hy paeps gesind sy, ende niettegenstaende hy eerst eenige tyd ter kercke was gecomen, nu soeckt zyn quaet saet te sayen (= kwaad te zaaien) ende de luiden tot superstitiën (= bijgeloof) te misleyden. Predikt maer eens ter weke ende 's winters altemet tweemaal. Claechende over een ongedoopt Mennisten soon, die met een vrouwe huyshoudt buyten echt; versoekende proclamatiën (= afkondigingen) om getrouwt te worden ende weygerende gedoopt te worden, om welcke oorsake willen, hy hem deselve proclamatiën weygert. Clachde mede, dat op biddagen ende Sondagen niemant gebreuckt (= beboet) en wordt, om het ontheyligen derselven door wercken, ect.”

Maar ook van Pibo Ovitijs werd op de provinciale Synode van Utrecht „verhaelt, dat hy in geen goet geruchte en was”, waarop Ds Ovitijs „vertoonde seeker attestatie (= bewijs-schrift) van de Classe van Thiel by dewelcke hy dede blycken, dat de swaricheden wt (= uit) dewelcke dese geruchten waeren gesproten voor vele jaeren waeren ter nedergeleyt ende

in de vergaderinge niet blyckelyks en is voorgebracht, daerover hy in deselve hadde behooren bestraft te worden, is de saecke daerby gelaeten".¹⁾

Dit was alles wat Dr Verburgt destijds over Pibo Ovitius had opgediept. Hij kon niet vermoeden, dat later geschiedkundigen als de Rijksarchivarissen Flament te Maastricht, Dr van Veen te Arnhem, Van Slee te Deventer, Pastoor L. J. van der Heyden, C. J. Snuif en A. Wevers Jr te Enschede, Mr van Schilfgaarde te Arnhem, zich met Pibo Ovitius zouden bezig houden, en meer wetenswaardigheden zouden verschaffen omtrent deze merkwaardige figuur, wiens leven een geestelijke Odyssee is geweest. Dank zij de navorschingen van bovengenoemde schrijvers weten wij thans meer over den tweeden predikant van Nigtevecht, waar hij werkzaam was van 1606 tot 1612 ongeveer. Men neemt aan, dat Pibo Ovitius (Wietses?) stamt uit de Friese adellijke familie Abbema. De State of het erf Abbema ligt te Oldeboorn in de gemeente Utingeradeel.

De familie Abbema schijnt verwant te zijn geweest aan het geslacht Bornstra, Ryverdsma, Ayta, Bobbynga en Wyoerda. Dat hij van Rriesche afkomst was weten wij bovendien uit een oude eigenhandige aantekening in een oud „choorboek" of „Sangboek", uit de kerk van Terborg waarvan de copie bewaard is gebleven in de grafelijke archieven van het huis Bergh. Hij noemt zich daarin „medicus et pastor", dus ook ervaren in de geneeskunde; hij stond in het dorp Weeze bij Geldern „in 't land van Cleeff".²⁾ Van zijne opleiding en studiën is niets bekend. Volgens Van Slee is hij in 1586 reeds in Enschede in dienst geweest.³⁾ Het eerste wat wij verder van zijn herderlijk optreden vernemen is een aanmaning om de geestelijke zorg en pastorie van Kessel bij Roermond waar te nemen. Dit was een aanmaning gedagteekend Roermond 6 Juni 1589 van de wereldlijke Overheid (Kanselier en Raden des Konings in Gelderland), zegt Flament, waaraan hij al uit eigen beweging had moeten voldoen. In den korten tijd van nog geen 6 jaren,

¹⁾ Nigtevecht, Plaatselijke en Kerkelijke Geschiedenis door J. W. Verburgt. Utrecht (1911), blz. 180—182.

²⁾ L. J. van der Heyden, in de Katholiek 1919, blz. 61.

Van Schilfgaarde, Het archief van het huis Bergh. Inventaris II. 3313.

³⁾ Verslagen en Meded. Overijsselsch Regt en Gesch. 1926, 43ste stuk, blz. 8, met verwijzing naar Gelre, Bijdr. en Meded. XXVIII. blz. 59.

want 1596 had hij het eiland Wieringen al weer verlaten, heeft hij minstens 5 pastoriën bediend. Welke parochie hij als pastoor bediend heeft, wordt niet genoemd. In eene verklaring van kerkmeesters en oudkerkmeesters 11 Juni 1596, zien wij, dat Pibo van meening is te vertrekken omdat acht of negen personen op dit eiland zekere „commotie” bij de Classis van Alkmaar tegen hem gemaakt hebben. Piboni Ovitius „dienaer des Heylighen Evangeliums” wordt geprezen als een dienaer die met grote vrucht aan de opbouwning zijner gemeente heeft gearbeitet. Hij is dus wel den Hervormden Godsdienst toegedaan blijkens dit getuigenis. Nu is het vreemd, dat een vroegere pastoor(?) op 't eiland Wieringen in zijn getuigenis van 14 Juli 1596 zegt, dat bekend is, dat de heer Piboni Ovitius van Abbema 15 October 1595 op 't eiland is gekomen en getrouw heeft gearbeitet in het Woord Gods en de Sacramenten, zoo dat hij de vervallen „catholicke Roomsche religye” die op het eiland vervallen was, weer opgericht heeft naar oude gewoonte, waardoor eenige vijanden hem aangeklaagd hebben bij de classis van Alkmaar, zoodat hij door toedoen van de Classis heeft moeten vertrekken, hetgeen bij meerdere mannen en vrouwen droefheid heeft verwekt. ¹⁾

Anno 1591 den 6en October heeft Pibo Ovitius zijn eerste predicatie gedaan te Terborg. Hij staat als eerste op de lijst der predikanten van Terborg geplaatst. Daar was hij in April 1593 ter verantwoording geroepen door de classis van Zutphen over dingen „leer en leven betreffende”. In Juli van hetzelfde jaar is hij „pastor” in Vossen, vermoedelijk Vaassen, dat op zijn Gelders als Vossen wordt uitgesproken.

Daarna vinden wij hem nog genoemd als pastor in Werkhoven. Hij vertoonde later nog een attestatie van de classis van Thiel. In Juni 1596 is hij nog in bezit van de pastorie op het eiland Wieringen, want op de particuliere Synode van Noord-Holland te Hoorn 17 Jui 1596 is zijn ontslag behandeld. Ter vergadering der Zutphense classis verscheen op 18 Januari 1597 zonder opgeroepen te zijn de gewezene predikant van Terborg Pibo Ovitius. Hij was na Wieringen beroepen te Didam, dat behoorde onder het Graafschap Bergh. Ook daar ontstonden weer moeilijkheden. Eenige personen van adel kozen partij tegen

---

¹⁾ Flament, De Katholiek 1913. blz. 150.

hem. ¹⁾ Het Hof van Gelderland kwam tusschenbeide. Volgens eigen verklaring in een klacht aan zijn ambtgenoot, den invloedrijken Fontanus ²⁾ werd hem door den richter geen toegang tot de kerk, en zou den volgenden Zondag weder op het kerkhof of in een in de nabijheid daarvan staand oud huis van een zijner vrienden prediken. Volgens een schrijven van de „heymelicker gereformeerder gemeenten bynnen Zevenaer” gericht aan kanselier en Raden van het Vorstendom Gelder en Graafschap Zutphen wordt te kennen gegeven „dat etlicke van den adel van Didam nit onderlaten tho arbeiden um den predicant mit namen Pibo Ovitius, dienaer des heiligen Evangeliums tot Didam te verdrieven”. Het korte verblijf van Pibo te Didam is weer een bewogen tijd geweest. In het Memorien Resolutieboek op 12 April 1597 zien wij dat die ingesetenen in Didam er alles op gesteld hadden om van hun „Reformierde predikant” af te komen.

„Men hadde hem geinjurieert, alsdat hy solde wezen ein too-vener, ein qwacksalver een weerwolf” enz. Telkens komt zijn zaak voor het Hof ter sprake bijv. op 14 April en 10 Mei. Aan de edelluyden werd voorgehouden, „dat sy onrecht gedaen (hadden)”, wyl zij hun pastoor die zij eens welwillend aangenomen hebben, nu met toesluytungh der kercken depossideren”. De partijen vóór en tegen Ovitius waren het zóó maar niet eens. Men was maar zoo niet van plan aan de bevelen van het Hof te voldoen. Meerdere rechtszittingen hielden zich met het geval bezig. Op 1 Juli 1597 heeft de rechter van Didam aangenomen, dat hij den pastoor Pybo zal laten prediken, en Pibo beloofde, dat zoover die Staten van Vrieslant off die magistraten van Le-warden ietwes op hem te seggen hadden... dat nae rechte straefbaer ware, dat men hem als dan solde straffen”. Kort daarop moet Ovitius uit Didam vertrokken zijn, want hij werd op 16 Januari 1598 door den kerkeraad van Deventer als eerste predikant naar Enschede gezonden, om by provisie te predighen”. In Enschede was Ovitius niet onbekend, hij was daar in 1586 al werkzaam geweest. ³⁾ Anderhalf jaar heeft zijn dienst

¹⁾ Gelre, 1925. Flament l.c.

²⁾ Van Slee, in Versl. en Med. O. Regt en Geschiedenis, 43ste stuk, blz. 8.

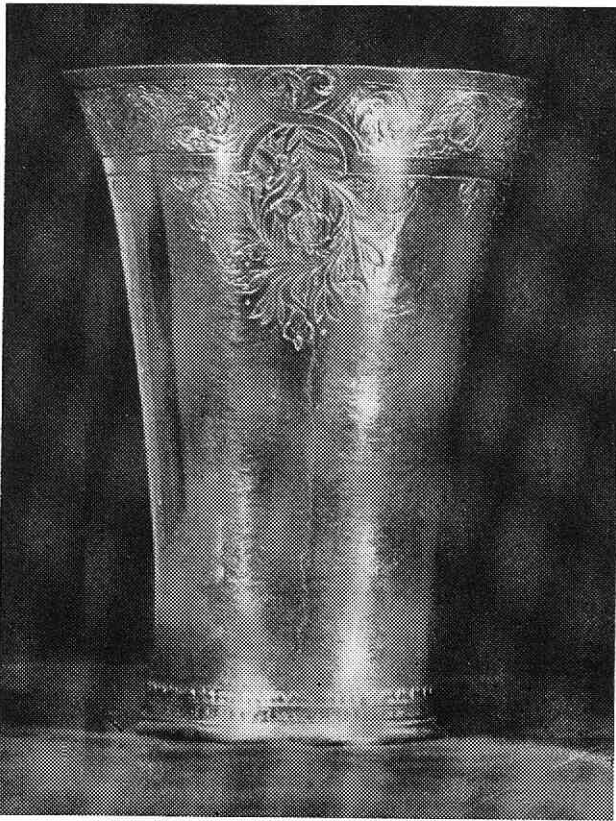
³⁾ A. Wevers Jr in: Hervormd Enschede, 20 Febr. 1948.
C. J. Snuif, Verzamelde Bijdragen tot de Geschiedenis van Twenthe (1930), blz. 228.

Enschede geduurd, waarbij hem ook opgedragen was in de omliggende dorpen in de week te gaan prediken. Een tijd lang heeft hij ook nog de gemeente Losser bediend. ¹⁾ Aan zijn verblijf te Enschede worden wij herinnerd door de schenking van twee zilveren Avondmaalsbekers, door hem geschonken in 1598. Het opschrift luidt:

Die I Dener in Enschede

1598

Fibo Ovitius.

Avondmaalsbeker geschonken door Ds Ovitius in 1598.

¹⁾ Dr van Veen, *De Katholiek*, 1919, 182.

De bekers zijn versierd met gegraveerde arabesken met bloem en vruchtenfestoenen. Op den bodem staat een schild met een prediker in wijden mantel.

Onderkant Avondmaalsbeker.

Van Enschede vertrok Pibo naar Deventer. Het leek hem in Twenthe niet veilig meer, nu hij vreesde voor de in aantocht zijnde vijand. Vanuit Deventer richtte hij een request aan de Staten van Utrecht om in het Sticht een predikantsplaats te krijgen. Dit request ging vergezeld van twee getuigenissen, één van November 1598 en een van 20 Juni 1599 van de classes van Deventer. Is hij in de Stad Utrecht of in Zuilen geweest?

Waar nu Pibo Ovitius werkzaam is geweest in de jaren 1600—1606, deze vraag is niet opgelost. Men noemt Stad Utrecht,

Werkhoven en Zuilen. In 1606 stond hij volgens bovenvermeld uittreksel uit de Synode-verslagen te Utrecht in het dorp Nigtevecht. Hoe lang hij daar is gebleven, kan weer niet met zekerheid gezegd worden. Volgens het epitaaf te Oldenboorn is hij als predikant „tot Suylen” in 1612 overleden, en in Augustus van hetzelfde jaar was de gemeente Nigtevecht op de provinciale Synode te Utrecht vertegenwoordigd door zijn opvolger, Egbertus Ottonis.

Merkwaardig is het nu, dat Pibo Ovitius op 9 Juli 1609 weer na 20 jaar afwezigheid werd bevangen door heimwee naar zijne oude pastorie in Kessel (L.). Dan immers wendt hij zich toegerust met de twee Wieringse getuigschriften in een request tot den Edelen Hove van Gelderland te Roermond. Hij beklagt zich er over, dat zijne goederen op 16 Februari 1590 deels waren verkocht, en verzocht het Hof hem weer te helpen aan zijn afgenomen kleederen, boeken en ornamenten, of voor deze laatste vergoeding, enz. enz. Daarom kwam hij zich weer presenteren, en omdat hij een tijd lang zonder dienst is geweest, nam hij zijn toevlucht tot het Hof, opdat het hem in het bezit der pastorie van Kessel zou stellen, enz. Nergens echter vinden wij hem weer als pastoor van Kessel vermeld, zoodat hij daar wel niet zal zijn teruggekomen. ¹⁾ Uit dit bericht in zijn request zou men opmaken, dat hij dus in 1609 òf van plan is, òf misschien metterdaad Nigtevecht weer heeft verlaten. Mogelijk is hij toen naar Utrecht of Zuilen teruggekeerd, waar, zooals het rouwepitaaph te Oldeboorn vermeld, hij in 1612 is gestorven. Het schijnt mij toe, dat dit Epitaaph van lateren tijd moet zijn, en dichter bij 1700 dan bij 1600 ligt. Dit was ook het gevoelen van den Heer Nanne Ottema, die als deskundige op dit terrein welwillend mij meedeelde: De tegels zijn versierd in blauw, geel en olijfgroen. Ze maken daardoor zeer beslist een 18en eeuw-schen indruk, speciaal door de zachte fletsche tint van het blauw en het groen; in de wapens is ook nog een minder geslaagd bruin. De tegels zijn van groot formaat ongeveer 25 x 25 c.m.,

---

¹⁾ Over hem zie men J. W. Staatsevers, Johannes Fontanus, Arnhem's eerste predikant, en zijn tijd. Arnhem 1882. L. H. Wagenaar, De Hervormer van Gelderland. Levensbeschrijving van Johannes Fontanus. Kampen 1898.

zoals ze te Makkum ook wel in den 18en eeuw gemaakt werden Ook de tint van het blauw doet aan Makkum denken". ¹⁾

Hoe het zij, als *vaste* predikant te Zuilen wordt Pibo Ovitius niet in de lijst der Zuilensche predikanten vermeld. ²⁾ Daar kwam de stichting van een predikantsplaats eerst aan de orde bij de Staten van Utrecht en de classis van Amersfoort in 1643, en deed de *eerste* predikant Henricus Teeckman zijn intrede op 9 Mei 1652.

Zeer juist schreef de Heer A. Wevers over Pibo Ovitius: Een terugblik werpende op het veelbewogen leven van onzen eerste predikant (te Enschede), vergete men niet, dat de predikanten in den overgangstijd een zéér zeer moeilijke taak te vervullen hebben gehad. Met één been stonden zij in de oude met het andere in de nieuwe voor velen zoo verbijsterende geloofsovertuiging en mag men vragen: konden de parochianen hun nieuwe voorgangers wel voldoende begrijpen?" ³⁾

Inderdaad, het was een tijd van hopelooze verwarring en goedelijke verwildering op gebied van geloof en zedelijk leven. Dat zien wij o.a. bij een vroegeren pastoor van Nigtevecht, Jan Egberts. Zoon in 1558, en bij den „pastoor” van Kockengen in 1593, geen priester, maar gewezen koster, een bedenkelijk sujet, dat door parochianen wordt beticht van moord. ⁴⁾ Het waren meermalen avonturiers, of zooals Rogier zegt „Overgangsvormen tusschen een pastoor en een dominée”.

De Heer Drs G. Kramer schreef hierbij later nog een aanvulling n.l. over het geslacht Pybe Wytses Abbema. De predikant is volgens hem zeker niet op Abbemastate geboren. Ook kan hij niet verklaren dat waarom Abbema op het epitaef predikant te Zuilen wordt genoemd in plaats van Nigtevecht.

„Men bedenke echter, dat een rouwbord of grafschrift uit die tijd vaker niet geheel juist is (zelfs dat van de bekende Fries Karel Roorda); verder, dat wegens de voor die tijd groote af-

---

¹⁾ Vriendelijke mededeeling door de Heer Nanne Ottema te Leeuwarden.

²⁾ Dr W. ten Boom, Geschiedenis van de Ned. Herv. Gemeente te Zuylen, Jb. Niftarlake 1928, blz. 41.

³⁾ A. Wevers Jr l.c.

⁴⁾ Rogier, Geschiedenis van het Katholisme in Nederland in de 16e en 17e eeuw. I. 528—529.

stand de beide buurdorpen één pot nat zijn, maar dat hij Zuilen het best zal hebben gekend”.

Was Pibo Ovitius in Zuilen predikant?

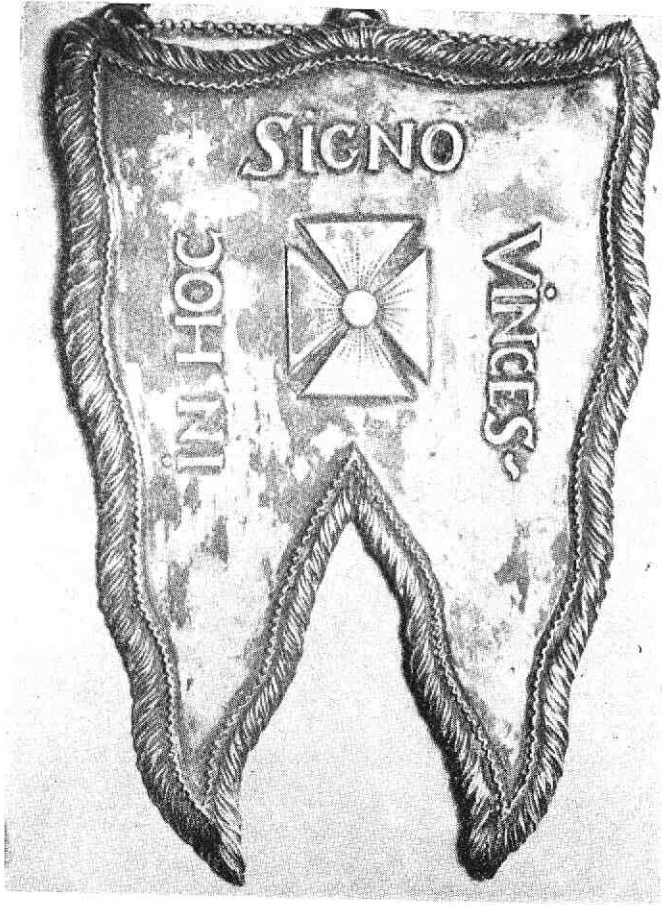
In de „Naamlijst der predikanten, die sedert de Hervorming, de Nederduitsche Hervormde Gemeente van Utrecht gediend hebben” (Utr. 1868) komt zijn naam niet voor. In het jaar 1606 tijdens de Synode van Utrecht was te Zuylen nog geen predikant. Het is niet onmogelijk, dat ten tijde van de vervaardiging van het epitaaph, toen de Ambachtsheer van Zuilen, die in 1676 ook Heer van Nigtevecht is geworden, n.l. Hendrik Jac. van Tuyll van Serooskerken, en het vergeverigsrecht had van beide kerken, deze vergissing(?) is opgekomen. Of mogen wij zeggen dat Pibo tijdens zijn verblijf in Utrecht, voornamelijk Zuilen heeft bediend, zonder dat dit bijzonder vermeld is geworden?

De afbeeldingen bij dit artikel dank ik aan de vriendelijke hulp van den Heer A. Wevers Jr te Enschede. De Rijksarchivaris in Friesland wees mij op een teekening van het Epitaaf van het Friesch Genootschap te Leeuwarden. Ik betuig beiden mijn oprechte erkentelijkheid.

A. E. RIENTJES.

Een rouw- of begrafenisschild in de R.-K. Kerk van Abcoude.

Door een gelukkig toeval vond ik een tijd geleden in mijn pastorie terug een zilveren begrafenisschild (rouw- of doodschild), dat tot een van de waardevolle zilveren voorwerpen van ons Kerkzilver mag worden gerekend. Het zou toch de moeite waard zijn om na te gaan hoeveel van deze schilden er nog buiten de musea bestaan. Het aantal zal niet groot zijn. En daarom kan het misschien interessant zijn van dit schild iets te zeggen. Een afbeelding gaat hierbij.

Het schild heeft een afmeting van 19 x 14 c.m. en is in zilver gedreven. Het heeft den vorm van een vaantje met split en is omgeven met een franjekoord. In het midden draagt het een kruis met wijduitlopende armen met het opschrift: „In hoc signo vinces” (in dit teeken zult gij overwinnen). Aan de achterzijde bevinden zich drie oogjes waardoor het met een nog aanwezig kettinkje kan worden opgehangen.

Het opschrift aan de achterzijde in majuskels gegraveerd luidt:

*Bid Voor De Zielen Van
Piter Gysbertz Schouten
obyt 21 Maert 1729.*

(en)

*Antie Symons
Syne Huysvrouw
obyt 29 November
1729.*

Daarnaast staan gegraveerd:

Teunis Gysbertz Schouten

obyt 6 January 1729

en

Jannettie Jacobs Heus

Syn Huysvrouw

obyt 8 November

1729.

En in het midden staat met grootere letters:

In Abcouw.

Dergelijke begrafenischilden waren bij de Gilden eertijds in gebruik. In het Rijksmuseum te Amsterdam bevinden zich onder andere schilden van het Scheepstimmerliedengilde (23 x 19 c.m.) uit het einde der 17e eeuw. Op een ander schild staan afgebeeld een graftombe, doodshoofd en beenderen met de inscriptie „Aenziet het einde”. Het is uit het einde der 18de eeuw. In genoemd Museum zijn echter de fraaiste de schilden van het Schoenmakersgilde (1643) en het Korenmetersgilde (1633) van de bekende goudsmid Johannes Lutma (1584—1669).

Deze schilden werden bij de begrafenis aan het baarkleed gehangen. En in diverse beschrijvingen worden ze dan ook „versierselen van het lijkkleed” genoemd. Het spreekt vanzelf, dat alleen corporaties en „mensen van geld” zich dat konden veroorloven, daar allerlei doodsattributen in het zilver werden gedreven bijv. doodshoofd, zandloper, twee gekruiste doodsheenderen enz. om van het graveerwerk niet te spreken. Wij denken hier ook aan de doodschilden van de gemeente Utrecht o.a. van de zakkendragers, wolspinners en corduaniersgilde uit de 17e eeuw.

Het meesterteeiken, voorkomend op het memorieschild van Abcoude is van Nicolaas Verhaar te Utrecht, werkzaam in de eerste helft der 18de eeuw. Behalve de keur der stad, draagt het de jaarletter I. Dit schild zal wel meer een memorie- of rouwschild geweest zijn, zooals de latere begrafenispenningen en de nog latere bidprentjes. Hierop wijst wel het opschrift: Bid Voor enz.

Het geslacht Schouten behoorde tot de weldoeners van de R.K. Statie in Abcoude. De genoemde Pieter Gysz. was in zijn

tijd onder pastoor van Aelst kerkmeester en door de tijdsomstandigheden stonden kerk en armenhuis op zijn naam. Gedurende de geheele 18de eeuw komt de naam Schouten voor als kerkmeester of kerkhoofd o.a. bij de eerste steenlegging van een nieuwe kerk. (Zie D. Huurderman, Geschiedenis van de parochie van de H.H. Cosmas en Damianus te Abcoude 1909, pag. 26—43). In de 18de eeuw compareert als enige fundatie in het kasboek: twee jaergetijden voor Teunis Gysz. Schouten syn huysvrouw Jannetje Heus.

Wij besluiten met een aantekening van Pastoor van Aelst uit 1752: „Notandum: dat Gysbert Evertse Schouten zich excuseerende om kerkmeester te wesen, heeft aan de Kerk betaelt de Boeten van vijf en twintigh gulden, op den 16 January 1752”.

Abcoude.

J. WATERKAMP, Pastoor.

De Heerlijkheid en gemeente Maarsseveen.

(Nu Maarsseveen verdwijnt als gemeente).

Evenals eens de oude Heerlijkheid en gemeente Maarssebroek, zal nu ook de oude Heerlijkheid en latere gemeente Maarsseveen verdwijnen, en bij Maarssen worden gevoegd. Zoo zal het niet lang meer duren, of evenals het wapen van Maarssebroek, (wie kent het nog) zal ook het wapen van Maarsseveen, „het zwarte varken”, tot de vergeten oudheden behooren. Het gemeentebestuur wil n.l. het wapen van Maarsseveen niet aan de (nieuwe) gemeente Maarssen verbinden.

Er is nog een register van de landerijen van Nieuw-Maarsseveen, waar sommige leden van Niftarlake wel belang in zullen stellen. Ondergeteekende heeft het in bezit en deelt dit hier mede, vooral omdat vele oude namen weer opleven. Ook bestaan nog oude belasting-brieven („ongelden”), zooals reëel, personeel, oudschildgeld, haardstedegeld, molegeld, Viertalgeld, enkel huisgeld, enz. Deze stukken dateeren uit den tijd, dat Jasper van den Helm, Schout en Gadermeester te Maarssen was, en de Heer Mr J. E. Huydekoper de Heer was van Maarsseveen, (1797) Neerdijk en Nigtevecht.

De Heerlijkheid Maarsseveen was oudtijds in eigendom van de familie Huydekoper. Een gedeelte Nieuw-Maarsseveen kwam in 1640 in eigendom van Jhr Joan Huydekoper, Ridder, Oud-Schepen en Raad, Burgemeester der gemeente Amsterdam. Het gerecht in deze Heerlijkheid werd gehouden in de herberg „het zwarte varken”, waaraan het latere gemeente-wapen ontleend is.

Van Joan Huydekoper, eerste Heer van Maarsseveen, woon-

achtig op Goudesteyn (1600—1661), bestaat nog een marmer buste door Arthur Quellines, te Amsterdam vervaardigd. Het Centraal museum te Utrecht bewaart nog zijn portret, copie naar B. van der Helst, geschilderd omstreeks het midden der 17de eeuw. Op den achtergrond staat het oude Goudesteyn. Een gravure, vervaardigd bij zijn dood (26 Oct. 1661) staat afgebeeld in ons jaarboekje 1915 blz. 44. Vondel maakte op hem een gedicht vóór 1660 „op d'afbeelding van den Ed. Here Joan van Maarsseveen, Ridder, Here van Maarsseveen, Neerdijk en Diependaal”. (Zie Verwey: Vondel, Volledige Dichtwerken, blz. 836). Kaarten met plattegrond van Maarsseveen staan in de jaarboekjes Niftarlake 1936—1942.

De Heerlijkheid Maarsseveen is 1039 morgen groot. In 1748 had Oud-Maarsseveen 85 en Nieuw-Maarsseveen 107 huizen (Tegenwoordige Staat van Utrecht (1771) blz. 157.

DE HEERLIJKHEID NIGTEVECHT.

De Heerlijkheid Nigtevecht, aanvankelijk behorende tot de goederen der Utrechtsche bisschoppen, ging later over aan de Staten van Utrecht. Deze hebben de Heerlijkheid Nigtevecht in 1676 opgedragen aan den Heer van Zuylen, Hendrik Jacob, baron van Tuyl van Serooskerken, aldus eerste ambachtsheer van Nigtevecht.

In 1685 kocht Pieter Reael de heerlijkheid van voornoemden Heer. Deze Pieter was getrouwd met Maria Eleonora Huydekoper. Hij bouwde te Nigtevecht een nieuw huis en overleed in 1701. Een van zijn dochters, Agatha, trouwde met haar neef Mr Joan Huydekoper, waardoor Nigtevecht in bezit van deze familie kwam en bleef. (Jaarboekje Niftarlake 1918, blz. 4). Deze eerste ambachtsheer uit het geslacht „Huydekoper” heeft de heerlijkheidsrechten over Nigtevecht tot zijn dood, 11 April 1753, uitgeoefend. Hij werd begraven in de fraaie grafkapel met kunstig gesmeed hek, in de Ned. Herv. Kerk te Maarssen. (Zie J. W. Verburgt, Nigtevecht, blz. 129).

NEERDIJCK.

Volgens een oude kaart uit het jaar 1781, gemaakt naar de gedrukte kaart van 1651 en getiteld: „Vertooning van de Heerlijckheit van Maerseveen Neerdijck en Diependaal” lag Neerdijck aan de weg naar (Oud) Maarsseveen.

DIEPENDAAL.

Deze plaats strekte zich volgens de kaart uit van de Diependaalsche Dijk langs de „Oosterlaan” tot aan de Zogwetering. De Oosterlaan liep tot aan het nog bestaande huis „de Croesen”. Hier woonde Mr Jan de Wit.

Het stuk luidt als volgt:

NIEUW MAARSSEVEEN.

Ten eerste: De landen genaamd Goudesteyn: tussen de Vecht en Diependaalsche Dijk, van de brug af tot en met „het zwarte varken”. Van No. 153 tot No. 169 inclus.

No. 162 Het Goudesteyn gedeelte van de Zuyder Eykelaan zal gemeen met den Diependaalschen op zijn rang aldaar, No. 177 gesteld worden.

Morgen Roeden

163	Goudesteyn met land en laan, Huyd. v. Nigtev.	3	250
164	Zilversteyn, Huyd. van Nigtev. ¹⁾	1	

Ten Tweede Diependaal tusschen de Diependaalsche Dijk, beginnende van de Maarseveensche vaart.

No. 170	Den Noordt.		
171	De Meerhofstee.	20	300
172	De Merenhoefslaan	1	
173	Samen.		
175, 176	Dabl. 1½, de Wit 9½	11	
177	De laan naast Annenhof, met No. 162. ²⁾		80
185	De Korte laan, vrij.		
189	De Dwars Eykelaan, van de Meerhoefslaan tot den Diependaalsche Dijk.		

¹⁾ Zilversteyn lag naast Goudesteyn waarbij het later werd getrokken.

²⁾ Annenhof lag aan de-zelfde laan als Marieënhof en Swanenburg.

190	De Vrouwenacker, J. E. Huydekoper van Maarsseveen 1731.		
191	Het Kerkeland, Juffr. Adr. Huyde- koper 1731.		
192	Jac. van Lennep, 1734, de Leeuw. ³⁾ Heer de Wit	11	
	De Smeekolelaan hoort onder No. 177.		
196	't Starrebos of Oosterbos, J. E. Huyd. v. Maars.	3	
197	't Zomercampje.	1	300
198	De laan na 't gras, vrij.		
199	Will 3 ik 2 : 300	5	300
200	Noorder Eykelaan, hoort bij No. 208.		
201	De Hoogeboonskamp.	2	300
202	De Overtoom		
203, 204	De Molenvliet en kade	3	500
207	De Kalkovenskamp		
208	De Oosteresschelaan langs de Zog- wetering,	2	241½
	met No. 200		450
210	De laan na Blijendaal, vrij. ⁴⁾ Bezuiden de Maarsseveensche Vaart.		
125	De Heer Boendermaker ⁵⁾	8	
124	Diacony van Maarssen	6	
123	Capittel van oud Munster	4	300
	Mej. S. G. Nagge	3	300
122	Convent van Oudwijk	4	250
121	Erfg. van Bart de Wilt	6	
120	a. en c. Will Harmens,	M. 3	
	b. Kors Otten	3	
119	Korn. van de Manden	6	
118	a. en b. 2de gevr. Stevens	4½	
	b. 1ste J. W. Verkroost	1½	6

³⁾ De Heer van Lennep woonde op Otterspoor, de Heer de Wit op Elzenburg.

⁴⁾ Op de buitenplaats Blijendaal was een joodsche familie gevestigd.

⁵⁾ De Heer Boendermaker woonde op Boom en Bosch.

		<i>Morgen Roeden</i>	
117	C. B. van Amerongen		6
116	Capittel van St. Jan		6
115	a. Convent van Oudwijk	3	
	b. Kors H. Otten	3	6
114	a. E. M. van Loenen	2	
	b. M. I. Pannekoek	2	
	c. Dirk Verkerk	2	6
113	a. Diversen		6
112	Alb. Adr. Wed.		9
111	a. Harm van Amerongen	2	
	b. Harm van Amerongen	4	6
110	Jac. Schoonhoven		3
109	Kinderen van Hendr. van Essen		3
108	Capittel van St. Jan van Utrecht		12
	Hier begint het Buitenweg, tus-		
	schen de Heereweg, of Gageldijk,		
	en de Schouwe of Zogwetering,		
	naast de Maarsseveensche Vaart. ⁶⁾		
126	a. Het Convent van Oudwijk		4
	b. Godefr. Cromhout ⁷⁾		12
127	Will Hooft		12
128	't Convent van Oudwijk		3
129	Will Hooft		4
130	Jonkheer Joh. van Huydekoper		4
131	J. E. Huyd. van Maarssev. 174a.		
	Joh. Huyd.		6
132	Jonkh. Joh. Huydek. Heer van		
	Nigtevecht		6
133	Jonkh. Joh. Huydek. Heer van		
	Nigtevecht		3
134	I. J. Peters, Wed. B. van Oost-		
	veen 1751 papa		3
135	Convent van St. Servaas 1742 papa		3
136	Capittel van Oud Munster 1751		
	papa		3
137	Jonker Adr. Huyd. 1732, Juffr.		
	Adr. Huyd. 1745 papa		6

⁶⁾ Ook op de kaart van 1781 aangegeven als „Buitenwech“.

⁷⁾ Cromhout lag naast het Huis ten Bosch.

138	—	<i>Morgen Roeden</i>
139	—	3
140	—	3
141	Wed. Geerkens Hend. Bon 1724 Joh. Dresser 1733 papa 17	3
142		9
143, 144	Samen	18
145	Jonkh. Joh. Huyd. van Nigtevecht	6
146		
147	Jac. Abrabanel 1734 Jos Abrab. J. Matroos. 1751 Kl. Henkkes	3

LANDERIJEN ONDER MAARSSEVEEN.

	Oudschildgeld		Lekkend. geld.
Oud-Maarssev.	Morg. 833 Roed. 332	f. 824-5-8	M. 348 R. 597
N.-Maarssev.	Morg. 174 Roed. 120½	f. 449-16	M. 174 R. 130½
	Viertelgeld	Molegeld	en 20st. reëel
Oud-Maarssev.	Morg. 860 R. 32	dito	dito
N.-Maarssev.	nih.	nih.	M. 174 R. 30½

Voor enkele gegevens ben ik dank verschuldigd aan de welwillendheid van Pastoor Rientjes te Maarsssen.

C. v. DORP Jr.

De Ambachtsheerlijkheid Waverveen.

Ongeveer aan de N.W.-grens van de voormalige gouw „Niftarlake” en het leen van Graaf Unroch (zie kaartje der Gouw in Jaarb. 1913, blz. 2, Nift.) lig de Ambachtsheerlijkheid Waverveen en de vrije Heerlijkheid Waveren, Botshol en Ruigewilnis, behoorend tot Amstelland. En aangezien ook Amstelland (Amestelle) vermoedelijk tot de gouw Niftarlake schijnt gerekend te moeten worden (zie Jaarb. 1913, blz. 4, Nift.) moge hieronder een en ander volgen van hetgeen in oude geschriften van Waverveen vermeld staat.

De plaats dankt haar naam aan het water „de Waver”, en omdat de grond zeer venig is, sprak men van Waverveen, venen van Waveren of Waverenveen. Thans, nu deze polders alle zijn drooggelegd, ziet men Waverveen als een hoogen dijk (rijweg) met rondom laagliggende landerijen, en kan men er komen via den nieuwen Provinciaalen weg, of den polderweg aan het Noordeinde van Vinkeveen.

Wanneer Waverveen precies gesticht is, is niet bekend, vermoedelijk zijn oudtijds eenige turfmakers hierheen gekomen, en is hun aantal door het welslagen hunner onderneming uitgebreid. ¹⁾

De huizen lagen volgens oude geschiedschrijvers aan weerszijden van een eenigszins smallen weg, den zgn. „Veendijk”, aan weerskanten begrensd door een sloot, aan de eene zijde een smalle, aan de andere een zeer breede, die men met „turfeikers” bevaren kon.

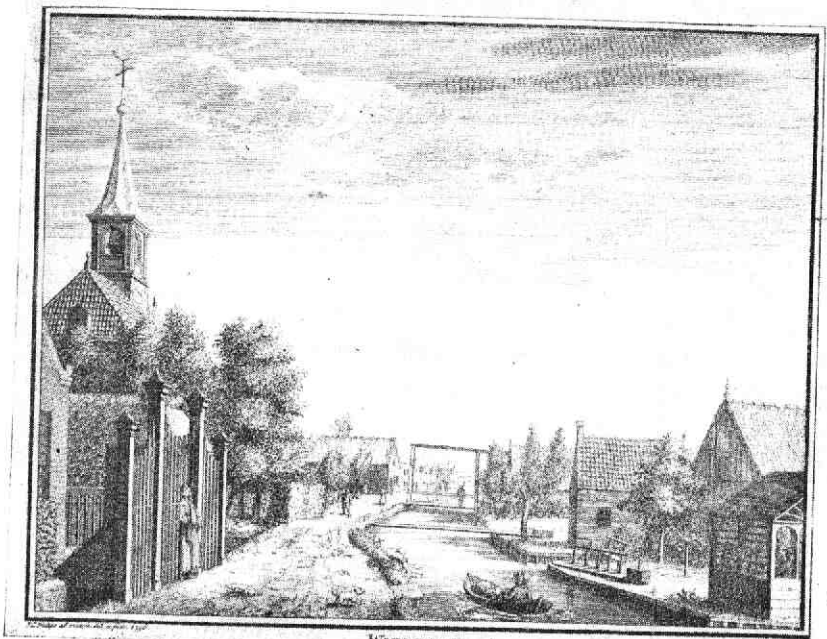
Voor ieder erf lag een draaibrug, doch voor de kerk was een wipbrug. Deze sloot werd de Veenwatering genoemd.

In den loop der tijden zijn er vier kerken voor de protestanten gebouwd.

De eerste stond op de zelfde plaats als de derde en vierde, de tweede stond aan de overzijde.

De eerste na de reformatie werd in 1592 door Petrus Edessen, Predikant van Amstelveen en Ouderkerk ingewijd. De gemeente telde slechts 15 lidmaten, maar toch beriep men in 1592

¹⁾ de Ned. Stad- en Dorpsbeschrijver L. van Ollefen 1795, blz. 1—20.

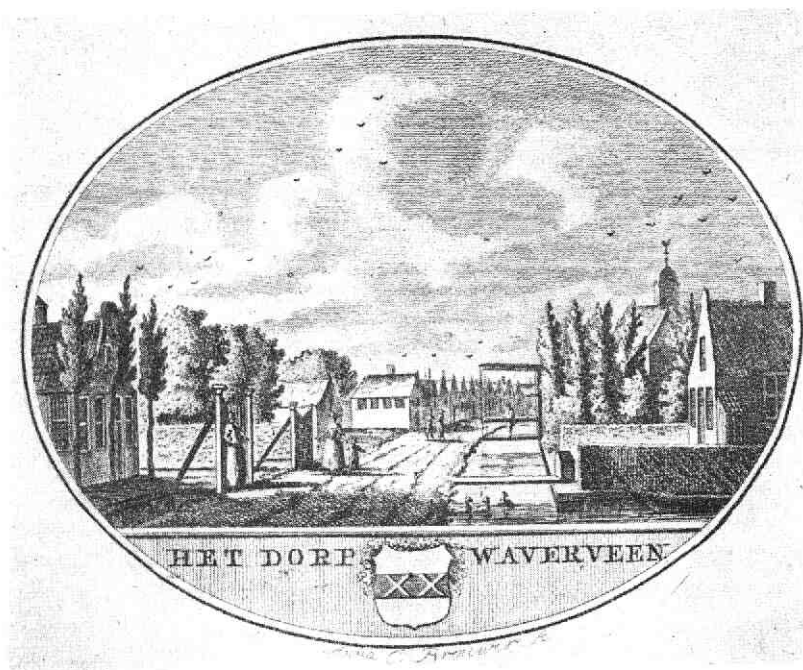
In 1736.

Proponent Cornelius Paludanus tot Leeraar. Hij overleed in 1602. ¹⁾

Tot 1697 werd dit kerkgebouw gebruikt, maar toen werd het door verzakking zóó bouwvallig, dat herstel teveel kosten zou meebrengen. Men besloot toen een gebouw, dat tot dien tijd als woonhuis gediend had en waarvan de eigenaar overleden was, te koopen en tot kerk in te richten. Op 2 Maart 1697 werd aldaar de eerste godsdienstoefening gehouden door Ds Abraham Oosterlandt.

De fundamenten van dit aanzienlijke huis waren echter niet goed gelegd en verzorgd, zoodat ook dit gebouw verzakte en de muren scheurden, waardoor ook geen herstel mogelijk was. Instorting dreigde, dus werd de toevlucht genomen tot het schoolhuis, waar twee jaren achtereen de godsdienstoefening plaats vond, natuurlijk op zeer ongemakkelijke en bekrompen wijze.

¹⁾ Aardrijksk. Woordenb. der Nederl., deel 12, blz. 168—172.

plm. 1790.

In 1755 op 3 Augustus werd de derde kerk door Ds Jan van Staveren ingewijd met een preek over Ezra 1 : 5 en 6.

Dit was een kruiskerk met eromheen een kerkhof. Boven den ingang kon men in een steen uitgehouwen, lezen:

Ezaia XXVI vs. 8

*De eerste steen is gelegd door
Jan David Brouwer, van Staveren,
op den 15 July C I D I C C L I V*

*Aangelegd en volbouwd onder het beleid van
Coenraad Hoemaker, Mr. Metselaar te Amsteldam.*

*Van Staveren's leeraars zoon, lag mij den eersten steen,
O God! vergroot den glans, die mij reeds mild bescheen;
Verschijn zo heerlijk, en wil hier in vrede geven,
Dat veelen ingaan door Uw woord en Geest ten leeven.*

*Hendrik Lussing Matthysz
Eccl. IV vs. 17.*

Het was een kleine kerk, maar groot genoeg voor de gemeente. De zoldering was gestucadoord, en in het midden bevond zich een opening, waarin een stang bevestigd was van de kaarsenkroon, die het gebouw verlichtte. Aan weerskanten van die opening las men met groote gouden letters: de God des hemels.

Boven den preekstoel stond een breed bord met de wapens der Ambachtsvrouw en haar echtgenoot, en voorts die van de Ambachten Waverveen, Waveren en Botshol. Links van den preekstoel was het gestoelte van den Ambachtsheer en aan de andere zijde van de schepenen, terwijl tegenover den preekstoel de regenten en armmeesters hun plaatsen hadden.

Boven de regentenbank hing een wapenbord van den Heer Gouwenaar, kapitein ter zee, overleden 17 Mei 1714 op zijn buiten „Zeerust” aan de Nessersluis, terwijl er boven een degen bevestigd was.

Op de kerk was een pannendak, met een vierkant open torentje met uur- en slagwerk, met een achtkantige spits.

Deze kerk was gemeenschappelijk voor Waverveen en Waveren.

Een tolbrug te Waverveen, de Bijleveldsche brug, werd verpacht ten voordeele van de kerk, terwijl de kerk tevens van iedere roede lands onder Waverveen, Waveren etc. één duit zou uitvenen. Ook moesten de veners voor iedere ploeg volks *f* 1.10 betalen ten bate van de armen der Roomschen en Gereformeerden, die het gelijkelijk verdeelden. Die baten beliepen jaarlijks *plm.* *f* 600.—.

Het Rechthuis, een gewoon boerenhuis en herberg zonder aanzien, bevatte een Rechtskamer, waarin met groote letters geschreven stond: „Vivat Justitia”. Dit huis lag aan de Bijleveld, een water, waardoor de schepen naar en van Amsterdam moesten passeeren, en behoorde aan het Ambacht van Waverveen.

In 1731 werd de waardigheid van Ambachtsheer bekleed door den Heer Wilhelmus Hogerwaard, Heer van Valkenstein, die het Ambacht voor *f* 6600.— kocht uit de Grafelijkheidsdommen. In 1766 kwam dit Ambacht aan Mr Paulus Abraham Gilles, Secretaris van den Raad van State der Vereenigde Nederlanden, welke in 1792 overleed. De Heerlijkheid kwam toen aan vrouwe Brigitta Susanna Jacoba Lubs, geboren van Dam, afstammeling van Bonaventura Oetgens van Waveren.

In verband met den naam van Waveren moge verwezen wor-

den naar een artikel ¹⁾ van de hand van Mgr. A. E. Rientjes, waarin sprake is van een klok in het koepeltje van Bolestein te Maarssen, met het opschrift:

Waverveen - Wavere - Botshol, enz.

Als bewoner van Bolestein wordt daarin tevens genoemd Theodorus Hendrikus Abels van Waveren. ²⁾

De eerste schout was Jan van Wickwoort Crommelin, die ook het ambt van Secretaris bekleedde, terwijl er vijf schepenen waren.

De Ambachtsheer of vrouwe had de aanstelling in de hand van Schout en schepenen, Secretaris, een Hoogheemraad van Amstelland, alsmede van de Rondeveensche bepoddering, den bode, koster, voorlezer, schoolmeester, doodgraver, eiker, veerschipper op Amsterdam, en den nachtwacht.

De predikantsberoeping geschiedde door den Kerkeraad onder agreatie van den Ambachtsheer.

Bij publieke veiling van huizen moest één duit van iederen gulden ten behoeve van de armen, hetzij Roomsch of Gereformeerd, worden betaald, welke steeds verdeeld werden, voor ieder de helft.

De bewoners leefden hoofdzakelijk van veenbaggeren en visscherij in de uitgebaggerde veenplassen. Ook werd allerlei vischwant gemaakt. De turf vond meestal afzetgebed in Amsterdam, 's zomers vervoerd per boot, 's winters per slede over het ijs.

In 1695 woonden er in Waverveen 85 personen, in 1732 93 en in 1795 240, waarvan er 110 Gereformeerd waren en de overigen Roomsch Katholiek.

Thans is van Waverveen niet veel meer over, slechts een klein aantal huizen en enkele landerijen langs den weg. De plassen zijn drooggelegd en een eenvoudige kerk vormt het middelpunt.

In deze kerk komt nog een eikenhouten preekstoel voor, welke in een vroegere kerk reeds dienst heeft gedaan. Helaas is deze preekstoel met een dikke verflaag van roodbruine kleur bestreken. Hopelijk zal deze nog wel eens van deze verflaag worden ontdaan. Enkele oude banken herinneren aan de vorige kerken, ze staan eenigszins bouwvallig langs de muren der kerk.

¹⁾ Jaarb. Nift. 1942, blz. 1.

²⁾ Jaarb. Nift. 1942, blz. 3.

Het orgel is niet oud, maar goed van klank. Een steen uit de vroegere kerk is in den muur gemetseld. Op een groot wapenbord vindt men verschillende wapens met den naam van P. A. O. van Waveren Pancras Clifford. De tegenwoordige kerk moet omstreeks 1880 gebouwd zijn, welk jaartal men vond op oude rekeningen. Van het archief bestaat niet veel meer.

De geschiedschrijvers maken melding van den inval der Franschen in 1672, en de Pruisen in 1787. ¹⁾ ²⁾

Wat de Franschen aangaat, deze hebben in 1672 danig in Waverveen en omgeving huisgehouden.

Toen ze Utrecht in bezit genomen en zich van de huizen Loenen en Loenersloot verzekerd hadden, konden ze met weinig moeite langs de Geuzensloot en de Demmeriksche Zuwe naar Waverveen en Botshol komen, en deze plaatsen zonder tegenstand berooven en plunderen. Men maakte in Uithoorn een schans, ook Nes kreeg bezetting, maar deze kon het dorp Waverveen, dat te ver van dezen post verwijderd was, niet volkomen beschermen. De inwoners van deze plaats, uit twee compagnieën bestaande, een van Waverveen onder Kapitein Christoph Mayern en een van Botshol onder Kapitein Blockhuis, kregen vergunning om op 's lands kosten, tot eigen bescherming en zekerheid wachten uit te zetten, die den vijand konden verhinderen, verder in de provincie in te dringen. Deze lieden waren echter onervaren in den strijd, daarom werd noodig geoordeeld, dat ze met 27 man versterkt werden, onder commando van Kapitein Spelt. Bij de Bijleveldschebrug werd de vijand weerstaan.

Op 5 September 1672 werd bevel gegeven per brandbrief, dat Waverveen tien schepen met hooi, ieder groot 20 voer, binnen vier dagen in Utrecht moest leveren, zoo niet, dan werd de plaats verbrand en de Schout gevangen genomen. Echter kon men aan dezen eisch niet voldoen, omdat er bijna geen weilanden in het veen waren, zodoende trokken de Franschen op 5 November d.a.v. via Breukelen en ter Aa naar Demmerik, verdeelden zich daar, en toen ging het eene deel naar Vinkeveen en het andere naar Mijdrecht. Zoo konden ze van de Oost- en Westzijde Waverveen aanvallen.

De vijand had voorposten aan het einde van Vinkeveen ge-

¹⁾ Ned. Stad- en Dorpsbeschrijver L. v. Ollefen, 1793, blz. 11—13.

²⁾ Handwoordenb. Vad. Gesch. H. Verwoert, 2e deel, blz. 343.

plaatst, zoodat niemand de Waververners kon gaan aanzeggen, wat op het punt stond te gebeuren.

De troepen van Mijdrecht zakten af naar het Westeinde van Waverveen, de soldaten uit Vinkeveen vielen aan het Oost-einde als „fliegende Teufel” binnen, de wipbrug in Botshol was opgehaald, maar eenige Franschen zwommen door het water, en renden zoo snel mogelijk naar de Bijleveldschebrug. Alles was in rep en roer, de menschen die sliepen werden met schrik wakker, twee personen werden doodgeschoten, de rest verdreven, en zoo vluchtte men naar Uithoorn.

Daardoor konden de vijanden beletten dat turf uit de venen naar Utrecht vervoerd zou worden. Kapitein Spelt werd gevangen en vijftien man doodgeschoten, de rest redde het veege lijf door zwemmen. Overal ontstond brand en 59 huizen werden in de asch gelegd, zoodat het voornaamste deel van Waverveen aan de Bijleveldschebrug verbrandde.

Tegen de bevolking werd veel geweld gepleegd, de voorraden, die aanwezig waren, werden afgenomen of verbrand. ¹⁾

In 1787 kwamen de Pruisen langs Waverveen op doortocht naar Uithoorn, waar de Commandant von Krahn het commando voerde. De Secretaris van Waverveen moest op bevel van Graaf von Kalkreuth mededeelen, dat de dorpen Waveren, Waverveen enz. binnen driemaal 24 uur hun voorraad haver, bier en jenever in Uithoorn moesten afgeven, alsmede geweren en wapens, en wanneer dit niet geschiedde, zouden deze voorraden worden afgehaald en met plundering en andere straffen gepaard gaan.

Aangezien men al inkwartiering gehad had, was er geen voorraad dier goederen meer aanwezig en verzocht men om uitstel. Men mocht het toen in Utrecht gaan halen, zoodat konden worden afgeleverd: 112 kannen brandewijn en jenever, 12 vaten bier, eenige mudden haver, 173 bajonetten en een vaatje vuurstenen.

Na deze opsomming van het wel en wee van Waverveen rest nog een woord van dank aan den tegenwoordigen predikant, Ds J. van Drenth, die zoo welwillend was, toegang te geven tot de Ned. Herv. Kerk en eenige inlichtingen daarover te verschaffen.

W. F. GREVENSTUK.

Baambrugge, November 1949.

¹⁾ Französ. Tyranny, 1674, blz. 171—179.

I N H O U D :

---

1. Bestuur en Ledenlijst	V-VII
2. Jaarverslag	XIII
3. Bericht aan de leden	XVII
4. Excursie naar Gouda	XIX
5. Niftarlake-litteratuur	XXVII

I. De Ned. Herv. Kerk te Loenen a.d. Vecht, door Architect Ferd. B. Jantzen F. Gzn.	1
II. Pibo Ovitius van Abbema, door Mgr. A. E. Rientjes ..	11
III. Een rouw- of begrafenischild in de R.K. Kerk van Abcoude, door Pastoor J. Waterkamp	21
IV. De Heerlijkheid en gemeente Maarsseveen, door C. van Dorp Jr.	25
V. De Ambachtsheerlijkheid Waverveen, door Mej. W. F. Grevenstuk	31
